

№
12.06.2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ, БІЗНЕСУ ТА МАРКЕТИНГОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

КОСТЕНКО Олександр Андрійович
(студент групи ПВ-5)

БАКАЛАВРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

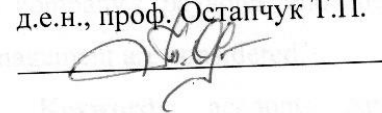
(представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»
галузі знань 07»Управління та адміністрування» спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»)

Допущено до захисту

протокол № 5

від 03.06.2024

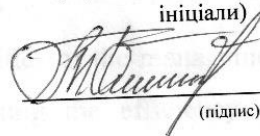
зав. кафедри менеджменту,
бізнесу та маркетингових технологій
д.е.н., проф. Остапчук Т.П.

Керівник роботи:

Ст. викл. Біляк Т.О.

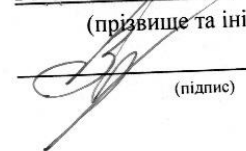
(наукове звання, прізвище та
ініціали)

(підпис)

Рецензент

PhD Завалій Т.О.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

Житомир, 2024

АНОТАЦІЯ

Костенко О.А. Управління кредиторською заборгованістю підприємства. Рукопис.

Бакалаврська кваліфікаційна робота представлена на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр», галузі знань 07 »Управління та адміністрування» спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2024.

У бакалаврській кваліфікаційній роботі розглянуто особливості управління кредиторською заборгованістю підприємства та з метою підвищення ефективності управління нею.

Ключові слова: кредиторська заборгованість; зобов'язання; коефіцієнти кредиторської заборгованості; управління; прогностичний баланс.

ANNOTATION

Kostenko O.A. Management of payables of the enterprise. Manuscript.

The bachelor's qualification work is presented for obtaining the degree of higher education «bachelor», field of knowledge 07 «Management and administration» specialty 076 «Entrepreneurship, trade and exchange activity». Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2024.

In the bachelor's qualification work, the peculiarities of the management of the company's payables and the purpose of increasing the efficiency of its management are considered.

Keywords: accounts payable; obligation; accounts payable ratios; management; forecast balance.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості підприємства	6
1.2. Механізм управління кредиторською заборгованістю підприємства	15
1.3. Методичні засади оцінки ефективності управління кредиторською заборгованістю підприємства	22
1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління кредиторською заборгованістю підприємства.....	35
Висновки до розділу 1	45
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ТОВ «ВЕРТОКІЇВКА»	47
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	47
2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «Вертокиївка»	53
2.3. Оцінка системи управління кредиторською заборгованістю підприємства	68
2.4. Напрями підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Вертокиївка»	80
Висновки до розділу 2	96
ВИСНОВКИ.....	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	102
ДОДАТКИ.....	Помилка! Закладку не визначено.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах повномасштабної російської агресії підвищується загроза фінансової кризи в Україні, збільшується ризик для підприємницької діяльності, що робить зміцнення економічного потенціалу країни вкрай важливим. Військовий стан значно ускладнив логістику між контрагентами, що зменшує обсяги купівлі та продажу і негативно впливає на всі показники підприємств. Безконтрольне зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги на тлі проблеми неплатежів може стати ще масштабнішим. Тому одним з важливих завдань в таких умовах є систематичний аналіз кредиторської заборгованості підприємства як чинника забезпечення безперервності його діяльності.

На сучасному етапі особливу увагу необхідно приділяти вдосконаленню управління кредиторської заборгованості підприємства, адже раціональна організація контролю за станом розрахунків сприяє зміцненню договірної і розрахункової дисципліни, виконання зобов'язань по поставках продукції в заданому асортименті і якості, підвищенню відповідальності за дотриманням кредиторської заборгованості, прискоренню оборотності оборотних коштів, а отже поліпшенню фінансового стану підприємства.

Теоретичні й методологічні аспекти щодо вдосконалення управління кредиторської заборгованості на підприємствах розглянуті в працях таких науковців: Н.В. Новицька, М.М. Бенько, Л.А. Денісова, В.Ф. Протасов, Ю.М. Тютюник, С.А. Єршова, І. М. Мягих та інші. Незважаючи на широкий спектр охоплених дослідженнями питань і надалі залишаються питання, що потребують подальшого дослідження: вдосконалення управління кредиторською заборгованістю, заходи спрямовані на її зменшення.

Зазначене обумовило вибір теми, постановку мети та завдань бакалаврської кваліфікаційної роботи. Обрана тема повністю відповідає проблемам напряму підготовки за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Метою бакалаврської кваліфікаційної роботи є узагальнення та подальший розвиток теоретико-методичних основ управління кредиторською заборгованістю, дослідження її впливу на грошові потоки та кінцеві фінансові результати підприємства, з урахуванням прийняття відповідних управлінських рішень. Поставлена мета обумовила вирішення наступних **завдань**:

- визначити сутність та класифікація кредиторської заборгованості підприємства;
- дослідити механізм управління кредиторською заборгованістю підприємства;
- обґрунтувати методичні засади оцінки ефективності управління кредиторською заборгованістю підприємства;
- проаналізувати нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління кредиторською заборгованістю підприємства
- надати організаційно-економічну характеристику підприємства;
- провести діагностику фінансово-економічного стану ТОВ «Вертокиївка»;
- проаналізувати систему управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Вертокиївка»;
- визначити напрями підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Вертокиївка».

Об'єктом дослідження у бакалаврській кваліфікаційній роботі виступає процес управління кредиторською заборгованістю підприємства, **предметом** – теоретичні, методичні та прикладні засади ефективності управління кредиторською заборгованістю підприємства.

Методи дослідження. Теоретико-методичною основою бакалаврської кваліфікаційної роботи став системно-структурний підхід, який розглядає процес управління кредиторською заборгованістю підприємства як цілісну та структуровану систему, що є складовою частиною загального управління підприємством. Для вирішення завдань, поставлених у роботі, були

використані основні методи дослідження, включаючи методи наукової абстракції, аналізу, синтезу, індукції, дедукції, логічного аналізу та системного підходу. Зокрема, для досягнення цілей дослідження застосовувалися наступні методи: монографічний – при вивченні літературних джерел та нормативно-правових актів; теоретичне узагальнення, порівняння та аналогії – для пояснення сутності поняття «кредиторська заборгованість»; класифікація – для систематизації ознак класифікації заборгованості підприємства; балансовий та аналіз – для дослідження тенденцій у діяльності підприємства; синтез – для формулювання висновків щодо ефективності управління кредиторською заборгованістю підприємства.

Інформаційною базою дослідження виступили наукові фахові, навчальні та методичні публікації провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, чинне законодавство України, статистичні дані, дані фінансової та управлінської звітності ТОВ «Вертокиївка».

Практичне значення одержаних результатів полягає у обґрунтуванні резервів підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю підприємства.

Структура та обсяг бакалаврської кваліфікаційної роботи. Бакалаврська кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 107 сторінках друкованого тексту. Робота містить 21 таблицю та 10 рисунків. Список використаних джерел налічує 61 найменування. Робота містить 3 додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості підприємства

У сучасних умовах господарювання фінансове середовище визначає умови функціонування та взаємодіє з системою розрахунків, яка є посередником фінансово-господарської діяльності. Розрахунки, які мають постійний, динамічний характер, вимагають певних управлінських впливів, що здійснюються у системі фінансового управління на основі обробки численних потоків різноманітної економічної інформації, провідна роль у сукупності яких належить бухгалтерській інформації. Такі важливі фінансові показники, як платоспроможність та ліквідність, розраховуються на основі бухгалтерських даних про заборгованість за розрахунками та характеризують фінансовий стан підприємств, що впливають на рівень їх інвестиційної привабливості, кредитоспроможності та загальної прибутковості.

Господарська діяльність підприємства неможлива без виникнення кредиторської заборгованості перед іншими суб'єктами підприємницької діяльності. Використання такого позикового капіталу дозволяє суттєво розширити об'єми господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, прискорити формування різних цільових фінансових фондів, і врешті – підвищити ринкову вартість підприємства. Від правильного визначення сутності кредиторської заборгованості, її класифікації залежить правильність відображення цієї інформації через систему бухгалтерського обліку у фінансовій звітності підприємства [4, с. 240].

Кредиторська заборгованість підприємства є важливою частиною його фінансової діяльності та відображає зобов'язання підприємства перед іншими

суб'єктами господарювання, зокрема постачальниками, кредиторами, державними органами та іншими контрагентами. Вона є показником фінансового стану підприємства та його здатності виконувати свої фінансові зобов'язання. Досліджуючи кредиторську заборгованість, часто її порівнюють із зобов'язаннями чи боргами. Зважаючи на економічно-юридичний зміст цих понять, можна зробити висновок про те, що вони не є тотожними. Зокрема, в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» наведені такі визначення різних видів зобов'язань [1]:

1) «Зобов'язання – існуюче зобов'язання суб'єкта господарювання, яке виникає в результаті минулих подій і погашення якого, за очікуванням, призведе до вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди».

2) «Юридичне зобов'язання – зобов'язання, яке виникає внаслідок:

- а) контракту (внаслідок його явних чи неявних умов);
- б) законодавства;
- в) іншої дії закону».

3) «Конструктивне зобов'язання – зобов'язання, яке є наслідком дій суб'єкта господарювання, коли:

а) суб'єкт господарювання вказав іншим сторонам, що він візьме на себе певну відповідальність згідно з порядком, установленим його минулою практикою, опублікованими політиками чи достатньо конкретно поточною заявою;

б) як наслідок, суб'єкт господарювання створив обґрунтоване очікування у інших сторін, що він виконає ці зобов'язання».

4) «Умовне зобов'язання – це:

а) можливе зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій і існування якого підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи кілька не- визначених майбутніх подій, не повністю контрольованих суб'єктом господарювання;

б) існуюче зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки:

- немає ймовірності, що вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення зобов'язання;

- суму зобов'язання не можна оцінити достатньо достовірно».

5) «Забезпечення – зобов'язання з невизначеним строком або сумою» [1].

Аналізуючи подані визначення, можна зробити висновок, що категорія «зобов'язання» за своїм змістом є ширшою від категорії «кредиторська заборгованість», оскільки лише окремі види зобов'язання можуть розглядатись як кредиторська заборгованість, а це, зокрема, юридичні та конструктивні зобов'язання, тоді як умовне зобов'язання чи забезпечення кредиторською заборгованістю не визнаються (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Сутність поняття «кредиторська заборгованість»

Автор	Визначення «кредиторська заборгованість» - це:
1	2
Багрій К. Н.	це сума, яку повинно сплатити підприємство (організація) в установлений термін юридичним або фізичним особам (кредиторам) внаслідок отримання ним коштів в грошовій або інших формах
Булат Г.В., Булка І.В.	один з видів джерел оборотних коштів, розділяють позикові джерела (до них відноситься заборгованість по кредитах і позиках) і залучені, до складу яких входить кредиторська заборгованість. Її види визначені лише відповідно до однорідних груп контрагентів: постачальників, підрядчиків, бюджету, позабюджетних фондів
Волович О. Б.	сума заборгованості підприємства кредиторам на визначену дату», заборгованість як «стан розрахунків за фінансовими зобов'язаннями на будь-який момент часу», а фінансові зобов'язання як «належним чином оформлену угоду, що передбачає обмін ресурсами, які мають грошовий вимір»
Гончарук Р.П.	складова кругообігу капіталу, котра виступає предметом обов'язкових правовідносин між боржником і його кредитором, що виникли на стадії постачання і мають гривневий еквівалент
Гевлич Л. Л., Катранжи Л. І.	форма розрахунку за товари і послуги, які придбають у процесі операцій компанії, що періодично повторюються і використовуються у виробництві (в якості сировини) чи для перепродажу (інакше її називають рахунками до сплати чи торговими рахунками до сплати)
Драбаніч А. В.	кредиторська заборгованість, рахунки до оплати (Accounts Payable) – це суми, які нараховуються постачальникам за купівлю у них товарів або послуг в кредит

1	2
Дячук О.В., Новодворська В.В.	це заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла у результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої у підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк
Кусик Н. Л., Шатковська М. С.	тимчасове залучення активів у господарську діяльність підприємства завдяки тимчасово безоплатного одержання майна інших суб'єктів господарювання
Зеленко С.В.	тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі
Гарасим П.М., Гарасим М.П., Лобод Н.О.	це особлива частина майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між організацією і її кредиторами. Організація володіє і користується кредиторською заборгованістю, але вона зобов'язана повернути чи виплатити цю частину майна кредиторам, що мають права вимоги на неї. Ця частина майна – це борги організації, чуже майно, чужі кошти, що є у володінні організації-боржника
Томчук О.Ф.	це поточні зобов'язання підприємства, що відображають його заборгованість перед господарськими партнерами з комерційних операцій; з розрахунків, нарахованих до оплати тощо

Джерело: сформовано автором на основі [3; 6; 7; 10; 11; 13; 16; 18; 21; 30; 49]

Л.І. Жердева, Л.Л. Гевлич стверджують про необґрунтованість визначення всіх зобов'язань як заборгованості, аргументуючи це тим, що заборгованістю є лише зобов'язання, не погашені в строк [20, с. 164]. Така позиція авторів щодо порівняння категорій «заборгованість» і «зобов'язання», на нашу думку, є доволі дискусійною. Якщо заборгованість трактувати як протерміновані зобов'язання, то як тоді трактувати протерміновану заборгованість? Проте, якщо поточними зобов'язаннями вважати короткострокову заборгованість, тоді як у звітності відображати заборгованість з довготривалих операціях? Адже виконання інвестиційних програм, розробка перспективних проектів розвитку підрядниками ініціатора і навіть залучення підприємством позикових коштів фінансово-кредитних установ на цілі сприятиме утворенню довгострокової заборгованості. Водночас короткостроковий період призведе до уповільнення кругообігу засобів підприємства, породжуватиме проблеми, що будуть пов'язані з дефіцитом грошової маси для обслуговування кругообігу засобів виробництва.

Отже, наведені трактування поняття «кредиторська заборгованість»

підтверджують те, що існують певні розбіжності у визначені цього поняття. Загалом вчені розглядають кредиторську заборгованість як грошові кошти, деякі як частину майна або форму розрахунків за товари та послуги (рис. 1.1).

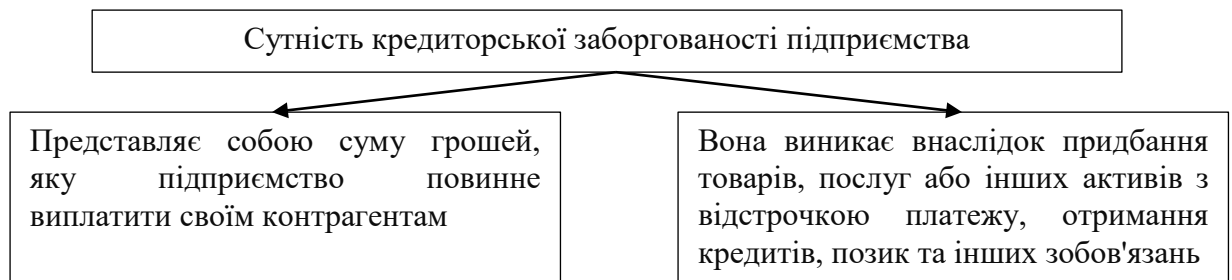

Рис. 1.1. Сутність кредиторської заборгованості підприємства

Джерело: сформовано автором

Тому пропонуємо кредиторську заборгованість визначати як результат правовідносин суб'єкта господарювання, який є наслідком вчинення певної дії одного суб'єкта до іншого суб'єкта господарювання, фізичної особи, держави, позабюджетного фонду щодо передачі товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів чи інших активів, надання послуг, виконання робіт, або дії законодавчо-нормативних документів (виникнення заборгованості з податків чи інших обов'язкових платежів перед бюджетом та позабюджетними цільовими фондами) та надає кредитору право вимоги.

Класифікація кредиторської заборгованості підприємства дозволяє краще зрозуміти її структуру, джерела та терміни погашення, що сприяє ефективному управлінню фінансами. Кредиторську заборгованість можна класифікувати за різними критеріями.

Дослідження класифікації кредиторської заборгованості у вітчизняних наукових працях майже немає. Це, на нашу думку, зумовлено тим, що багато авторів ототожнюють поняття кредиторської заборгованості та зобов'язань. Варто виділити роботу Шатковської М. С., у якій узагальнена класифікація заборгованості за одними і тими ж ознаками стосується і дебіторської, і кредиторської заборгованості [57]. Інші автори, досліджуючи заборгованість, подають класифікації зобов'язань підприємства. Зважаючи на спорідненість

категорій «кредиторська заборгованість» та «зобов'язання», проводити класифікацію кредиторської заборгованості, на нашу думку, можна з урахуванням підходів до класифікації зобов'язань. О. Б. Чорненко класифікує зобов'язання так:

- за терміном виконання – довготермінові та короткотермінові;
- за видами забезпечення – незабезпечені та забезпечені, які також поділяє на заставні, застраховані і гарантовані;
- за кореспондентами – зобов'язання кредитних інститутів, постачальників, податкових органів, залежних і дочірніх організацій, приватних осіб [53, с. 207].

Попович О. В. без виокремлення ознак класифікації поділяє зобов'язання на альтернативні та факультативні, прості та складні, односторонні та двосторонні, боргові та солідарні [39].

Детальнішу класифікацію зобов'язань подають Кузьмін О. Є., Волович О. Б. Вони їх поділяють за такими ознаками: терміном виконання, можливістю реструктуризації, методом реструктуризації, періодом погашення, можливістю передбачення, методом погашення, наслідками невчасного виконання, ризикованістю невиконання, можливістю управління та впливом на ефективність [29, с. 200]. На нашу думку, більшість із запропонованих ознак можна застосувати і для класифікації кредиторської заборгованості. Однак, незрозумілою є класифікація зобов'язань за можливістю управління (якими саме зобов'язаннями не можна управляти) та впливом на ефективність (про яку ефективність автор говорить).

У Національному Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 11 зобов'язання поділені на довготермінові, поточні, непередбачені, забезпечення та доходи майбутніх періодів [35]. На нашу думку, до кредиторської заборгованості можуть належати лише довготермінові та поточні зобов'язання, бо непередбачені зобов'язання, забезпечення та доходи майбутніх періодів є умовними зобов'язаннями, котрі не мають визначеної суми чи терміну погашення. Водночас довготермінові зобов'язання у цьому

положенні поділені на довготермінові кредити банків, інші довготермінові фінансові зобов'язання, відстрочені податкові зобов'язання та інші довготермінові зобов'язання [31].

Узагальнена класифікація кредиторської заборгованості підприємства наведена на рис. 1.2.

Класифікації зобов'язань та кредиторської заборгованості, подані в економічній навчальній літературі, зокрема, з фінансового менеджменту, передбачають їхній поділ на види відповідно до подання у фінансовій звітності, насамперед балансі. Тобто такі класифікації, як правило, аналогічні класифікації, передбачені положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» [35].

В бухгалтерському обліку відображаються не всі господарські зобов'язання, а лише ті, що впливають з виконання укладених підприємством договорів чи здійснених дій. Тому в умовах трансформації до міжнародних стандартів фінансової звітності, для потреб бухгалтерського обліку достатнім буде поділ кредиторської заборгованості на поточну (короткострокову) та довгострокову. Така класифікація полегшить і zarazом актуалізує роботу бухгалтерської служби [21].

Значне і неконтрольоване збільшення кредиторської заборгованості призводить до втрати контролю над сумою довгострокових та поточних зобов'язань, а в деяких випадках - до банкрутства підприємства. Усі без винятку підприємства повинні звертати увагу на проблеми управління кредиторською заборгованістю, включаючи його бухгалтерський та аналітичний аспекти, оскільки від цього залежить їх фінансовий добробут та конкурентоспроможність, а також досягнення цілей розвитку бізнесу в цілому [17, с. 299].

В останні роки спостерігається збільшення обсягу кредиторської заборгованості на підприємствах, що призводить до зменшення їх платоспроможності. Залучення позикових коштів в основному спрямоване на погашення зобов'язань перед іншими кредиторами.

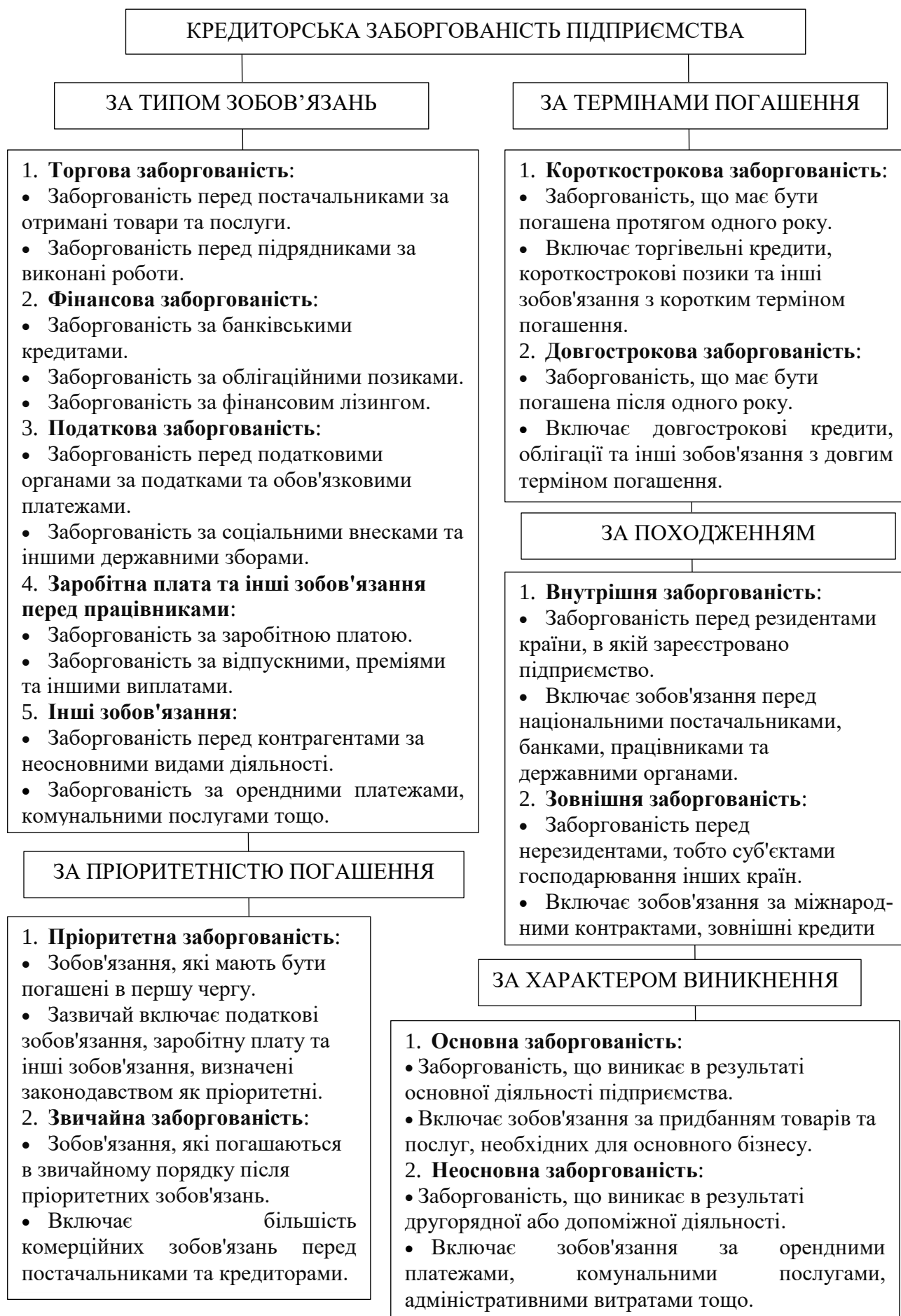

Рис. 1.2. Класифікація кредиторської заборгованості підприємства

Класифікація кредиторської заборгованості допомагає підприємству ефективніше планувати фінансові ресурси, оцінювати ризики та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Кредиторська заборгованість - це кошти, що тимчасово залучаються суб'єктом господарювання для власного використання та підлягають поверненню юридичній або фізичній особі. Розрізняють звичайну та прострочену кредиторську заборгованість. Звичайне відбувається в межах поточних умов оплати. Заборгованість, яка не була погашена в термін погашення, прострочена [10, с. 102].

Кредиторська заборгованість - це заборгованість підприємства перед іншими особами, яку воно зобов'язано погасити в установлені терміни, а виникає вона лише тоді, коли дата виконання послуг (робіт, товарів) не відповідає даті їх фактичної оплати. Це певні зобов'язання підприємства, що відображають суму його боргів, що належать до сплати на користь інших підприємств чи осіб [11].

Проведене дослідження підтвердило широкий спектр визначень поняття «кредиторська заборгованість». Проведений аналіз економічної літератури показав, що до цього часу серед науковців не було єдності поглядів щодо сутності та класифікації кредиторської заборгованості. Розглянуті у статті підходи до класифікації кредиторської заборгованості надають можливість узагальнити інформацію щодо кредиторської заборгованості залежно від потреб користувачів. Викладені погляди та окремі прийоми класифікації заборгованості можна використовувати як для складання фінансової звітності, так і для управлінських рішень щодо регулювання розрахунків та управління кредиторською заборгованістю.

Отже, кредиторська заборгованість є невід'ємною частиною фінансової діяльності будь-якого підприємства. Ефективне управління цією заборгованістю дозволяє забезпечити стабільний фінансовий стан, уникнути проблем з ліквідністю та підтримувати позитивні відносини з постачальниками та іншими кредиторами.

1.2. Механізм управління кредиторською заборгованістю підприємства

У сучасних умовах суб'єкти господарювання змушені вести свою господарську діяльність в умовах кризи, яка супроводжується ризикованістю і нестабільністю. В умовах пандемії та воєнного стану створена ситуація невизначеності, яка безпосередньо впливає на здійснення господарських операцій. Це, в свою чергу, пов'язано з кризою несплати, яка проявляється, зокрема, в систематичному простроченні платежів. З огляду на те, що прострочені зобов'язання призводять до зниження привабливості підприємства, виникає гостра необхідність в розробці напрямків і заходів щодо ефективного управління кредиторською заборгованістю, які будуть універсальними інструментами на підприємствах в умовах скрутної ситуації.

При розумному управлінні кредитними ресурсами кредиторська заборгованість може стати додатковим і відносно дешевим джерелом залучення ресурсів. Важливою сферою управління кредиторською заборгованістю є визначення джерел погашення короткострокових фінансових зобов'язань підприємства. Це порівнює суму погашення короткострокових зобов'язань із сумою виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) [12].

Управління кредиторською заборгованістю є важливим аспектом фінансового менеджменту підприємства, що включає планування, контроль та оптимізацію зобов'язань з метою підтримання фінансової стабільності та ліквідності. Механізм управління кредиторською заборгованістю можна розділити на кілька ключових етапів та дій.

На думку деяких авторів, оперативний і щоденний контроль кредиторської заборгованості є актуальним завданням будь-якого підприємства. Основні питання, що задаються керівництвом підприємства: кому винне підприємство; скільки винне; чи є заборгованість простроченою; чи змінюється розмір заборгованості вчасно (зростає чи зменшується); чи не

вплине розмір заборгованості на виконання договірних зобов'язань з критично важливих поставок і т.д. [4].

Основні етапи управління кредиторською заборгованістю підприємства наведені на рис. 1.3.

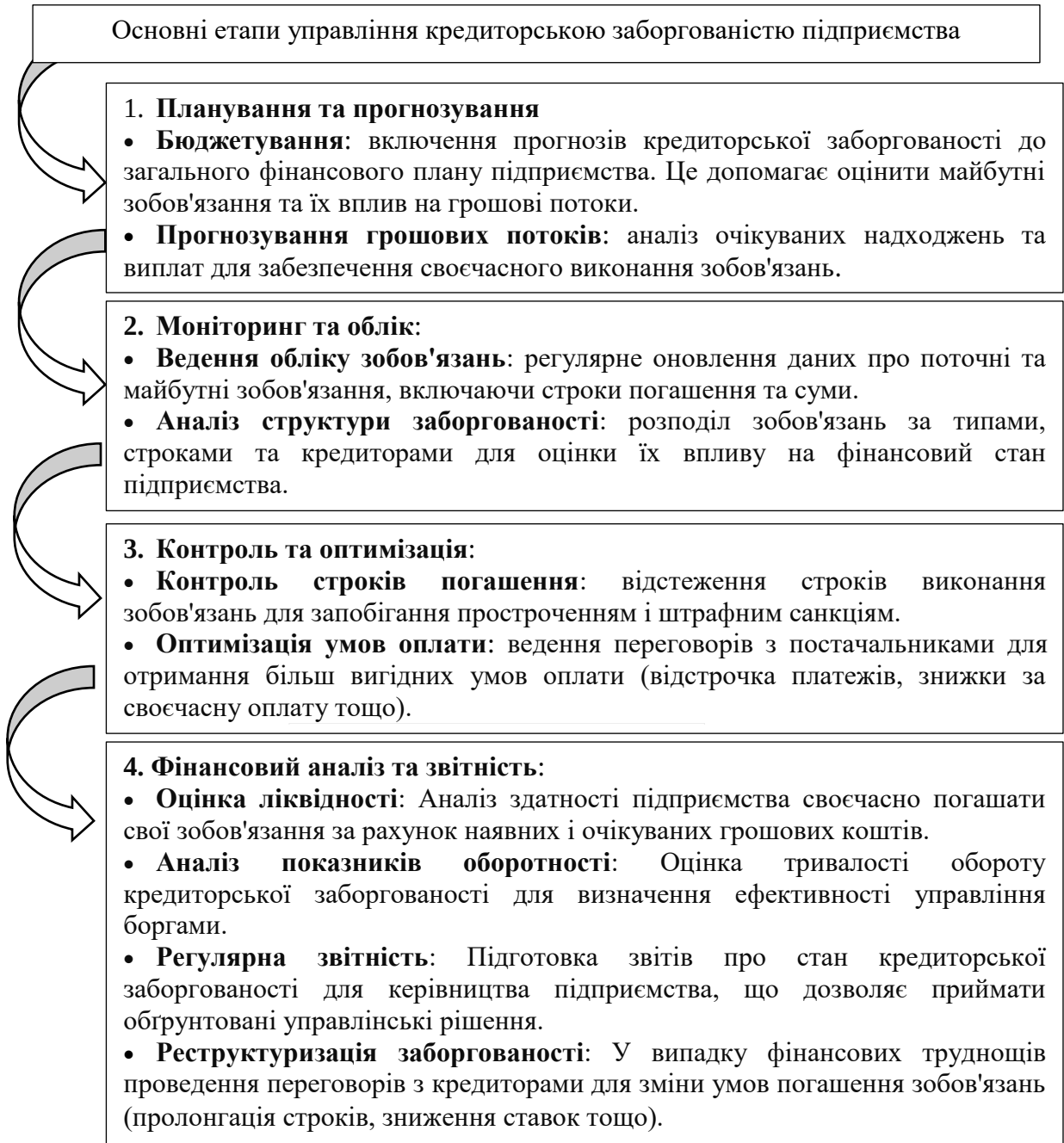

Рис. 1.3. Основні етапи управління кредиторською заборгованістю підприємства

Джерело: сформовано автором

Саме тому системність формування оперативної інформації про стан та

рівень кредиторської заборгованості є важливим елементом складової управлінського механізму на кожному підприємстві. Від своєчасності надання відповідних даних, у тому числі щодо кредиторської заборгованості, залежить ефективність управління як окремими ділянками, так і підприємством в цілому.

Управління кредиторською заборгованістю передбачає використання організації найбільш придатних і вигідних форм і умов розрахунків з контрагентами, і в найбільш загальному вигляді зводиться до збереження фінансової стійкості компанії при одночасному зменшенні дефіциту оборотних коштів.

Крім того, ефективне впровадження сегментів процесу управління кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання пов'язана зі значними витратами часу. В цих умовах для отримання ефективних рахунків, без надмірного та необґрунтованого балансу, необхідна автоматизація процесу оплати, що дасть змогу мінімізувати час і витрати на обробку рахунків-фактур, чисельність персоналу. Автоматизація також забезпечує зменшення людських помилок та підвищення ефективності виконання процесу в цілому. Різноманіття бухгалтерського програмного забезпечення, яке доступне на ринку, дозволяє оптимізувати процес обліку кредиторської заборгованості та усунути більшу частину паперової роботи, пов'язаної з обліковою інформацією у певного суб'єкта господарювання [5].

Контроль за станом кредиторської заборгованості є необхідною умовою стабільного фінансового стану підприємства, оскільки перед наданням позики або здійсненням фінансових вкладень фінансова звітність клієнтів, включаючи їх боргові зобов'язання, аналізується з особливою ретельністю. Багато банків та інвестиційних компаній наймають фінансових та кредитних аналітиків або користуються послугами сторонніх спеціалістів.

Таким чином, для ефективного управління кредиторською заборгованістю необхідним елементом є сучасна та оптимальна обліково-аналітична система, яка буде забезпечувати необхідною та своєчасною

інформацією всі ланки управління. Побудова такої системи надасть можливість підприємству раціонально використовувати наявні ресурси для стійкого соціально-економічного зростання та забезпечити досягнення стратегічних цілей.

Основним елементом управління кредиторською заборгованістю на підприємстві виступає правильний та своєчасний її аналіз [7].

Важливе значення для аналізу кредиторської заборгованості має збір необхідної достовірної інформації, що відображається в балансі підприємства, звіті про фінансові результати, звіті про рух грошових коштів, первинних документах, а також в журналах, де відображається рух відповідних платежів. Удосконалення процесу обліку та звітності кредиторської заборгованості може бути реалізовано шляхом [18]:

- своєчасного і повного відображення записів в регістрах обліку;
- забезпечення регулярного отримання звітів;
- постійного моніторингу грошових потоків в частині здійснюваних платежів з метою оптимізації витрат;
- своєчасного звітування перед керівництвом різних рівнів управління для прийняття рішень щодо розробки програми подальшої діяльності;
- налагодження інформаційних процесів отримання даних для їх комплексної обробки в розрізі кредиторів, сум боргів, термінів їх погашення;
- контролю розрахунків з кредиторами за відстрочену або прострочену заборгованість;
- оцінки реальної вартості існуючої кредиторської заборгованості.

Якщо будуть дотримуватися всі ці заходи і підприємство буде приділяти належну увагу кредиторській заборгованості, а особливо поліпшенню й удосконаленню її обліку, це буде позитивно відображатися на діяльності підприємства у цілому. Саме тому вивченню цієї категорії необхідно приділяти увагу, адже від прийнятих рішень залежить фінансовий стан та перспективи розвитку підприємства [20].

Управління кредиторською заборгованістю є важливим аспектом

фінансового менеджменту. Від того наскільки ефективно буде здійснюватися дане управління залежить успіх організації та її існування в подальшому. При грамотному управлінні така заборгованість може стати додатковим, а головне, дешевим джерелом залучення позикових коштів. Тому від того, як вибудовуються відносини з контрагентами, узгоджуються умови укладених договорів, відслідковуються терміни їх оплати, тобто який механізм управління кредиторською заборгованістю, багато в чому залежить ефективність використання отриманих коштів.

Управління кредиторською заборгованістю - це складний процес, під час якого може бути прострочення оплати або відхилення від запланованих показників. І щоб таких ситуацій не складалося потрібно дотримуватися наступних порад [25].

1 Вибір кредитної політики підприємства. Перше основне питання, яке постає перед керівництвом фірми це: вести бізнес за рахунок власних або залучених коштів? Другою «дилемою» є кількісне співвідношення власного і позикового капіталу.

2 Аналіз та оцінка поточного стану кредиторської заборгованості. Це передбачає зовнішній та внутрішній аналіз, виявлення можливостей, ризиків та загроз, облік ресурсів та встановлення обмежень у часі щодо досягнення поставлених цілей; визначення середнього розміру фінансів, які перебувають у формі кредиторської заборгованості, та їх частину у пасивах підприємства; поділ та оцінку кредиторської заборгованості за окремими її видами та строками погашення.

3 Розроблення заходів з управління кредиторською заборгованістю. Управління кредиторською заборгованістю зводиться до: класифікації кредиторської заборгованості за видами; ведення реєстру старіння заборгованості; оцінки реальної вартості та обертання кредиторської заборгованості; реструктуризації кредиторської заборгованості.

4 Використання сучасних форм рефінансування кредиторською заборгованістю. До них слід віднести: факторинг; облік векселя; акредитив;

інкасо; заставу; аутсорсинг; реструктуризацію заборгованості.

5 Моніторинг та контроль кредиторської заборгованості. Він передбачає визначення строків повернення суми боргу, а також контроль за виконанням фінансових планів за місяць і квартал у частині погашення кредиторської заборгованості підприємства.

6 Моніторинг термінів оплати кредиторської заборгованості є одним з найважливіших етапів. Це пов'язано не тільки з тим, що в разі прострочень застосовується підвищений відсоток платежів за договором. Якщо перше порушення терміну оплати не впливає на відвантаження товару, то після другого відвантаження може бути припинена. Пропуск терміну платежу впливає і на бонуси, що надаються нам постачальником [25].

Хотілося б запропонувати перший захід, з вдосконалення управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, як ранжування контрагентів за значенням кредитних рейтингів. Другий метод, який буде розглянуто в даній роботі, це впровадження і використання факторингу. Це відносно нова система фінансування, згідно з якою продавець переуступає короткострокові вимоги за операціями факторингової компанії з метою негайного отримання більшої частини платежу, гарантії повного погашення заборгованості, зниження витрат по веденню рахунків.

7. Ранжування контрагентів за значенням кредитних рейтингів.

В якості двох найбільш важливих характеристик кредитоспроможності покупця виділяють платіжну дисципліну і обсяг продажів (у грошовому вираженні) в попередні періоди.

Дані характеристики контрагентів найбільш повно відображають ділові відносини, які складаються, дозволяють визначити фінансову дисциплінованість партнера, його важливість з точки зору обсягу поставок продукції, значення кредитних рейтингів. Спочатку клієнти ранжуються по платіжній дисципліні. Ті, хто отримав рейтинг «В» або «Е» до ранжирування за обсягом продажів не допускаються, договору з ними укладаються на умовах, що розглядаються керівництвом організації індивідуально для

кожного контрагента. Для компаній, які отримали рейтинги «А», «В» і «С», рекомендовані наступні умови роботи.

- 1 Рейтинг «С»: робота з такою компанією тільки за умови наявності застави.
- 2 Рейтинг «В»: обов'язковий опис в договорах системи штрафів і пені та їх суворе виконання.
- 3 Рейтинг «А»: надання відстрочки платежу без використання санкцій з боку компанії.

На підставі рейтингу обсягу поставок визначається максимально допустимий обсяг товарного кредиту і ціни на реалізовану продукцію.

Основні дії для ефективного управління кредиторською заборгованістю підприємства наведені на рис. 1.4.

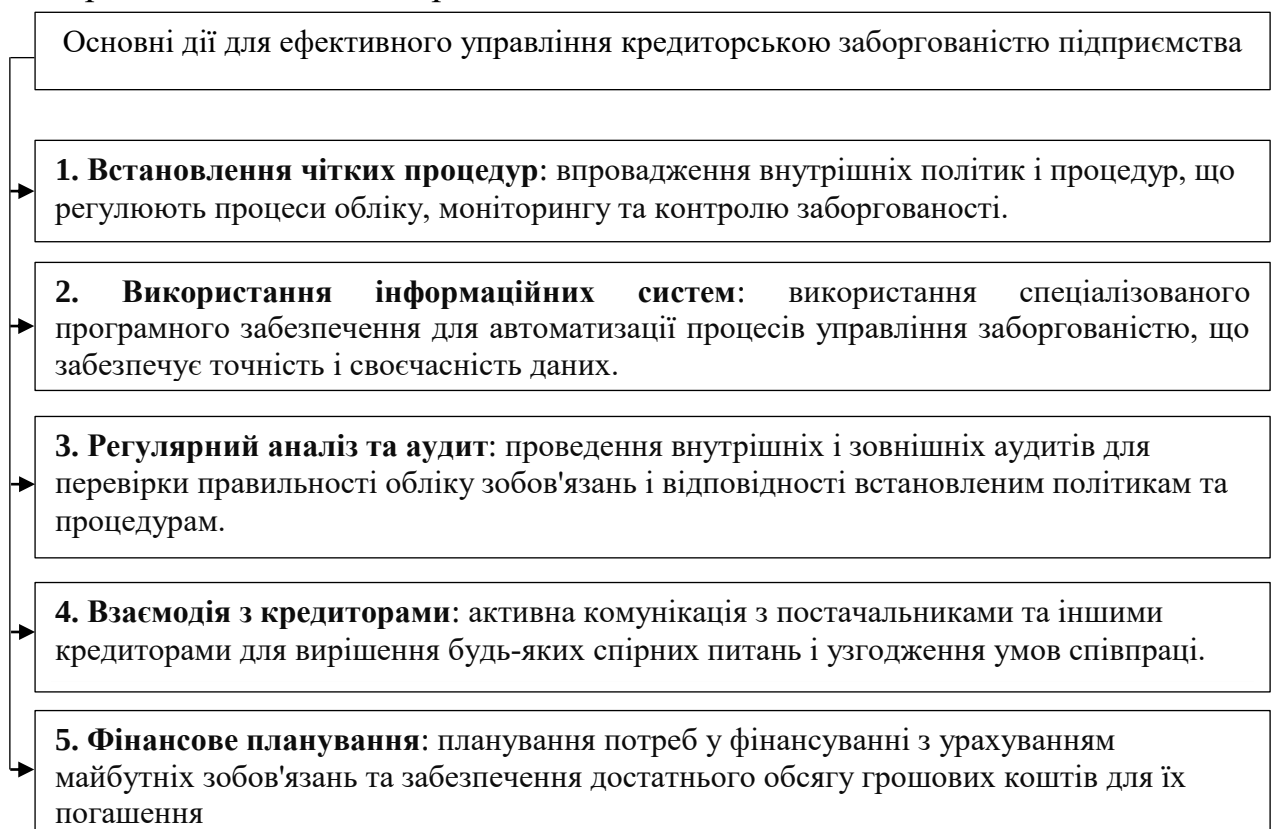

Рис. 1.4. Основні дії для ефективного управління кредиторською заборгованістю підприємства

Джерело: сформовано автором

Аналізуючи дане питання можна зробити висновок, що в період кризових явищ, управління кредиторською заборгованістю набуває ключового значення, адже від прийнятих рішень залежить фінансовий стан та перспективи розвитку підприємства. Ефективне управління кредиторською заборгованістю дає можливість усунути негативні наслідки, що можуть вплинути на результати діяльності підприємства.

Ефективне управління кредиторською заборгованістю забезпечує фінансову стійкість підприємства, мінімізує ризики неплатоспроможності та сприяє підтриманню позитивних відносин з кредиторами. Це включає ретельне планування, постійний моніторинг, аналіз та оптимізацію зобов'язань з урахуванням фінансових можливостей підприємства.

1.3. Методичні засади оцінки ефективності управління кредиторською заборгованістю підприємства

Розвиток бізнесу в сучасних економічних умовах супроводжується необхідністю вирішення завдань різної складності. Сьогодні важко уявити компанію, яка не мала б кредиторської заборгованості перед постачальниками, підрядниками, податків та платежів, виплат працівникам тощо. Ефективність використання підприємством отриманих фінансових ресурсів значною мірою залежить від ефективності управління кредиторською заборгованістю, що значно знижує ризик неплатоспроможності та банкрутства підприємства [27, с. 15].

Оцінка ефективності управління кредиторською заборгованістю підприємства є важливим елементом фінансового менеджменту, який дозволяє визначити, наскільки ефективно підприємство керує своїми зобов'язаннями та забезпечує фінансову стабільність. Методичні засади оцінки ефективності включають використання різних фінансових показників, аналізу та методів.

Аналіз кредиторської заборгованості відіграє провідну роль у цьому процесі, оскільки забезпечує відповідну бухгалтерську та аналітичну інформацію для прийняття рішень щодо кредиторської заборгованості. Отже, бухгалтерські та аналітичні питання ефективного управління кредиторською заборгованістю завжди актуальні для будь-якого суб'єкта господарювання. При цьому системний аналіз кредиторської заборгованості є невід'ємною частиною оцінки фінансового стану підприємства, враховуючи особливості методики та пріоритетні питання, які потребують концептуального вирішення. Своєчасне погашення кредиторської заборгованості, оптимальна сума кредиторської заборгованості щодо дебіторської заборгованості та інші чинники визначають стабільність фінансового стану суб'єкта господарювання в умовах трансформації макроекономічного середовища.

Модель управління кредиторською заборгованістю включає наступні складові елементи [30, с. 105]:

- статичний та динамічний аналіз формування та погашення кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання та її впливу на величину його грошових потоків;
- обґрунтування доцільності отримання відстрочки оплати рахунків постачальників, а також оптимального терміну такої відстрочки;
- попередження формування простроченої кредиторської заборгованості та забезпечення, за необхідності, пролонгації кредиторської заборгованості.

Для підприємства вельми важлива оцінка боргових зобов'язань в балансі та інших формах бухгалтерської фінансової звітності. Порівнянність даних про кредиторів з попередніми періодами дозволяє оцінити характер зміни заборгованості в динаміці, фінансовий стан підприємства та його платоспроможність. Кредиторська заборгованість займає істотну частку в складі джерел фінансування. В Україні організації часто фінансують свою поточну діяльність практично виключно за рахунок кредиторської заборгованості.

Прийнято виділяти декілька видів кредиторської заборгованості, а саме: заборгованість перед постачальниками та підрядниками (залишки за станом на звітну дату; заборгованість перед персоналом організації; заборгованість перед бюджетом; заборгованість державним небюджетним фондам; заборгованість за отримані займи та кредити; заборгованість перед іншими кредиторами.

Процес формування основних напрямків підвищення ефективності управління зобов'язаннями підприємства, в тому числі кредиторською заборгованістю, повинен враховувати фактор обмеженості обліково-аналітичного забезпечення, особливо щодо окремих видів заборгованості. Також, для забезпечення чіткості у прийнятті управлінських рішень, варто враховувати варіативність методик та процедур аналізу заборгованості підприємства.

До факторів обмеженості аналітичного забезпечення можна віднести наступні:

- відсутність доступу управлінського персоналу до повного об'єму бухгалтерської та фінансової інформації;
- невчасне надання повної інформації співробітниками бухгалтерії для прийняття управлінських рішень;
- несвоєчасне відображення даних первинної документації в обліку.

Для цілей ефективного управління кредиторською заборгованістю необхідний постійний моніторинг, оцінка платоспроможності підприємства.

Методологія аналізу та оцінки фінансово-економічного стану (оцінки кредиторської заборгованості) підприємства призначена для забезпечення управління фінансовим станом підприємства та оцінки стійкості його ділових партнерів в умовах ринкової економіки. Як правило, застосовуються такі методи оцінки:

1. Методи горизонтального аналізу: дані фінансової звітності щодо кредиторської заборгованості зіставляються з попередніми періодами, при цьому, аналіз розподіляється на абсолютний і відносний. Горизонтальний

метод полягає у формуванні таблиць, що містять в собі абсолютну динаміку (балансові показники у вартісному вимірі), доповнену темпами зростання і приросту показників. Мета горизонтального аналізу полягає в тому, щоб оцінити вектор зміни балансових показників (кредиторської заборгованості).

2. Методи вертикального аналізу: дані фінансової звітності щодо кредиторської заборгованості структуруються за елементами.

3. Аналіз відносних показників та коефіцієнтів: включає в себе оцінку показників ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та ділової активності, рентабельності.

4. Трендовий аналіз: базується на складанні тренда поведінки кредиторської заборгованості в певній часовій динаміці.

5. Метод фінансових коефіцієнтів: заснований на існуванні певних співвідношень між окремими статтями звітності. Коефіцієнти дозволяють визначити коло відомостей, які важливі для користувачів інформації про фінансовий стан підприємства з точки зору прийняття рішень. Коефіцієнти дають можливість з'ясувати основні симптоми зміни фінансового становища і визначити тенденції його зміни, а також визначити області, які потребують подальшого вивчення. Великою перевагою коефіцієнтів є те, що вони згладжують негативний вплив інфляції, яка істотно спотворює абсолютні показники фінансової звітності, тим самим, ускладнює їх зіставлення в динаміці.

6. Факторний аналіз: характеризується оцінкою фінансового стану (кредиторської заборгованості) і фінансових результатів діяльності підприємства щодо впливу певних факторів (як факторів зовнішнього характеру, так і внутрішніх).

7. Прогнозний аналіз: використовується для цілей визначення можливих значень балансових показників (кредиторської заборгованості) в майбутньому.

8. Використання зазначених методів в сукупності дасть можливість детально оцінити стан кредиторської заборгованості, ліквідність та фінансову

стійкість підприємства. Це дає можливість забезпечити повноту оцінки, в тому числі, на базі порівняння із середньогалузевими значеннями і показниками, а також на основі аналізу впливу різних чинників. Виявлені в ході такого аналізу проблеми формування кредиторської заборгованості дозволять виробити оптимальний вектор щодо їх вирішення, що позитивно позначиться на системі управління в цілому, та обліку і контролю кредиторської заборгованості підприємства зокрема [34].

Аналіз кредиторської заборгованості варто проводити за даними бухгалтерської та фінансової звітності підприємства, а також за даними аналітичного обліку розрахунків із кредиторами [37, с. 29]. Його потрібно здійснювати в певній послідовності, починаючи з оцінювання обсягу і динаміки кредиторської заборгованості загалом та за її видами.

Аналіз кредиторської заборгованості починають з дослідження її складу та структури за даними Форми 1 «Баланс». Потім розраховують частку кожного виду кредиторської заборгованості в її загальній сумі. Такі показники обчислюють за планом і фактично, а при їх порівнянні визначають відхилення в структурі кредиторської заборгованості, встановлюють причини змін окремих її елементів і розробляють заходи щодо врегулювання заборгованості, особливо тих її складників, які негативно впливають на діяльність підприємства [39].

У процесі аналізу оцінюється структура кредиторської заборгованості (тобто частка окремих статей у загальному розмірі кредиторської заборгованості). Згідно з організаційно-методичною моделлю аналізу кредиторської заборгованості підприємства на першому етапі визначають склад та структуру кредиторської заборгованості, здійснюють аналіз відхилень та тенденцій в змінах статей кредиторської заборгованості за декілька років.

Цілі аналізу кредиторської заборгованості підприємства наведені на рис. 1.5.

Рис. 1.5. Цілі аналізу кредиторської заборгованості підприємства

Джерело: сформовано автором

Але, визначити кількісний вплив зміни кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємства достатньо складно. Зростання кредиторської заборгованості не можна однозначно оцінювати негативно, як збільшення боргів із боку підприємства перед кредиторами. Це пов'язане з тим, що її погашення спричиняє відтік ресурсів, та, як наслідок, погіршення фінансового стану підприємства. Тому, кредиторську заборгованість можна розцінювати як з позитивного, так і з негативного боку. Збільшення кредиторської заборгованості можна розглядати як додаткове фінансування підприємства, додаткову можливість розширити обсяг виробництва. Але, з іншого боку, зайва кредиторська заборгованість може привести до нездатності підприємства розплатитися за своїми зобов'язаннями [42].

Для того щоб співвіднести динаміку величини кредиторської заборгованості зі змінами масштабів діяльності підприємства, при розрахунку ряду коефіцієнтів оборотності кредиторської заборгованості використовують показники фінансових результатів.

Аналіз кредиторської заборгованості за даними фінансової звітності підприємства включає: аналіз динаміки та структури боргових зобов'язань; аналіз оборотності кредиторської заборгованості; аналіз впливу боргових зобов'язань на платоспроможність, ліквідність та фінансову стійкість

підприємства.

У табл. 1.2 наведено систематизований перелік показників для проведення аналізу кредиторської заборгованості, що пропонуються сучасними економістами.

Таблиця 1.2

Підходи до розрахунку показників для проведення аналізу кредиторської заборгованості за працями відомих науковців

Автор	Назва показника	Порядок розрахунку	Значення показника
1	2	3	4
Чумаченко М.Г.	Коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості	$K_{сдк} = \frac{\text{Дебіторська заборгованість (Дз)}}{\text{Кредиторська заборгованість (Кз)}}$	визначає величину дебіторської заборгованості, що доводиться на 1 грн. кредиторської (причому оптимальне значення коефіцієнта варіюється від 0,9 до 1,0, тобто кредиторська заборгованість повинна не більше ніж на десять відсотків перевищувати дебіторську)
	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$K_{об.к} = \frac{\text{Грошові кошти (Гк)}}{\text{Середня кредиторська заборгованість за звітний період (Кс)}}$	показує збільшення або зменшення комерційного кредиту, який надається підприємству (збільшення коефіцієнта означає збільшення швидкості оплати заборгованості, зменшення - показує збільшення купівлі в кредит).
	Середній строк оборотності кредиторської заборгованості	$360 / \text{Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості}$	вказує на період, протягом якого компанія використовує кошти своїх постачальників і підрядників
Чорненька О.Б.	Середня тривалість використання кредиторської заборгованості в обороті підприємства	$\frac{\text{Середні залишки кредиторської заборгованості за аналізований період}}{\text{Загальна сума обороту за розрахунками з кредиторами}}$	визначає середню тривалість використання позикових коштів, а не тривалість обороту, на відміну від коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості в днях
Сабліна Н. В., Литовченко О. Ю.	Оборот кредиторської заборгованості	$\frac{\text{Сума закупівель}}{\text{Сальдо кредиторської заборгованості}}$	показує кількість оборотів, які здійснила кредиторська заборгованість протягом року
	Тривалість обороту кредиторської заборгованості	$\frac{\text{Сальдо кредиторської заборгованості}}{\text{Сума закупівель}}$	вказує на період, протягом якого компанія використовує кошти своїх постачальників і підрядників (оцінює ефективність управління кредиторською заборгованістю)

1	2	3	4
Савченко А. М., Коротаєва І. Р.	Тривалість використання кредиторської заборгованості	Середні залишки кредиторської заборгованості • Дні звітного періоду / Сума погашеної кредиторської заборгованості за звітний рік	показує середнє число днів, необхідних для розрахунків з поставачальниками і підрядниками та іншими суб'єктами-кредиторами, які обслуговують поточну діяльність підприємства в частині придбання.
	Коефіцієнт оборотності за виданими вексями	Сума погашених зобов'язань за вексями виданими / Середнє сальдо за рахунком «Векселі видані»	показує ту частину боргових зобов'язань, несвоєчасне погашення яких призведе до опротестування векселів, виданих підприємством, а отже, до додаткових витрат і втрати ділової репутації.
	Тривалість заборгованості за виданими вексями	Середнє сальдо за рахунком «Векселі видані» • Дні періоду / Сума погашених зобов'язань за вексями за період, що аналізується	фактичне значення тривалості вексельного боргу порівнюють зі середніми термінами платежів, обумовлених у вексях, і з'ясовують причини прострочення платежів по вексях, а також суму додатково сплачених санкцій.
	Порівняння суми дебіторської і кредиторської заборгованості	Сума дебіторської заборгованості на звітну дату / Сума кредиторської заборгованості на звітну дату	розмір показника характеризує мінімальну суму на поповнення оборотних коштів; значення коефіцієнта повинно бути менше 1,0 (від'ємне значення показника свідчить про відсутність оборотних коштів, а його високе значення показує, що ресурси заморожені в оборотних коштах).
Скибінська З. М., Ковалик М. О.	Коефіцієнт середньої оборотності кредиторської заборгованості	Собівартість проданих товарів / Середня заборгованість	показує скільки потрібно оборотів для оплати виставлених рахунків.
	Середня кількість днів заборгованості	365 / Коефіцієнт заборгованості	характеризує скільки днів кожна одиниця заборгованості приймає участь у виробничому процесі
	Коефіцієнт «заборгованість/ власний капітал»	Сукупні зобов'язання (без довгострокової заборгованості) / Власний капітал	характеризує співвідношення залученого і власного капіталу у структурі капіталу підприємства

Джерело: складено авторами з використання джерел [42; 43; 47; 54; 55]

Основні показники, які використовуються для оцінки кредиторської заборгованості підприємства, це:

- Коефіцієнт залежності підприємства від кредиторської заборгова-

ності. Відношення суми запозичених коштів до загальної суми активів підприємства. Даний коефіцієнт дає уявлення про те, наскільки активи підприємства сформовані за рахунок кредиторів.

- Коефіцієнт самофінансування підприємства. Відношення власного капіталу (частина установчого фонду) до запозиченого. Даний показник дозволяє відстежувати не тільки відсоток власного капіталу, але і можливість управління усім підприємством.

- Баланс заборгованостей. Визначається як відношення суми кредиторської заборгованості до суми дебіторської заборгованості. При цьому, бажаний рівень співвідношення багато в чому залежить від тої стратегії, котру прийняло підприємство (агресивна, консервативна або помірна).

- Оборотність кредиторської заборгованості. Визначається як відношення виручки від реалізації до кредиторської заборгованості (у відсотках). Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує розширення або звуження комерційного кредиту, який надається підприємству.

- Період погашення кредиторської заборгованості. Визначається як відношення 360 днів до оборотності кредиторської заборгованості.

- Частка кредиторської заборгованості в загальному обсязі оборотних коштів. Визначається як відношення кредиторської заборгованості до короткострокових зобов'язань підприємства (у відсотках).

Складові компоненти системи аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства систематизовано та представлено на рис. 1.6.

Базуючись на дослідженні міжнародного досвіду та пропозиціях закордонних науковців можна запропонувати методику аналізу кредиторської заборгованості підприємства, яка включає такі складові компоненти:

1. Визначення частки кредиторської заборгованості в пасиві балансу та оцінка цієї частки.

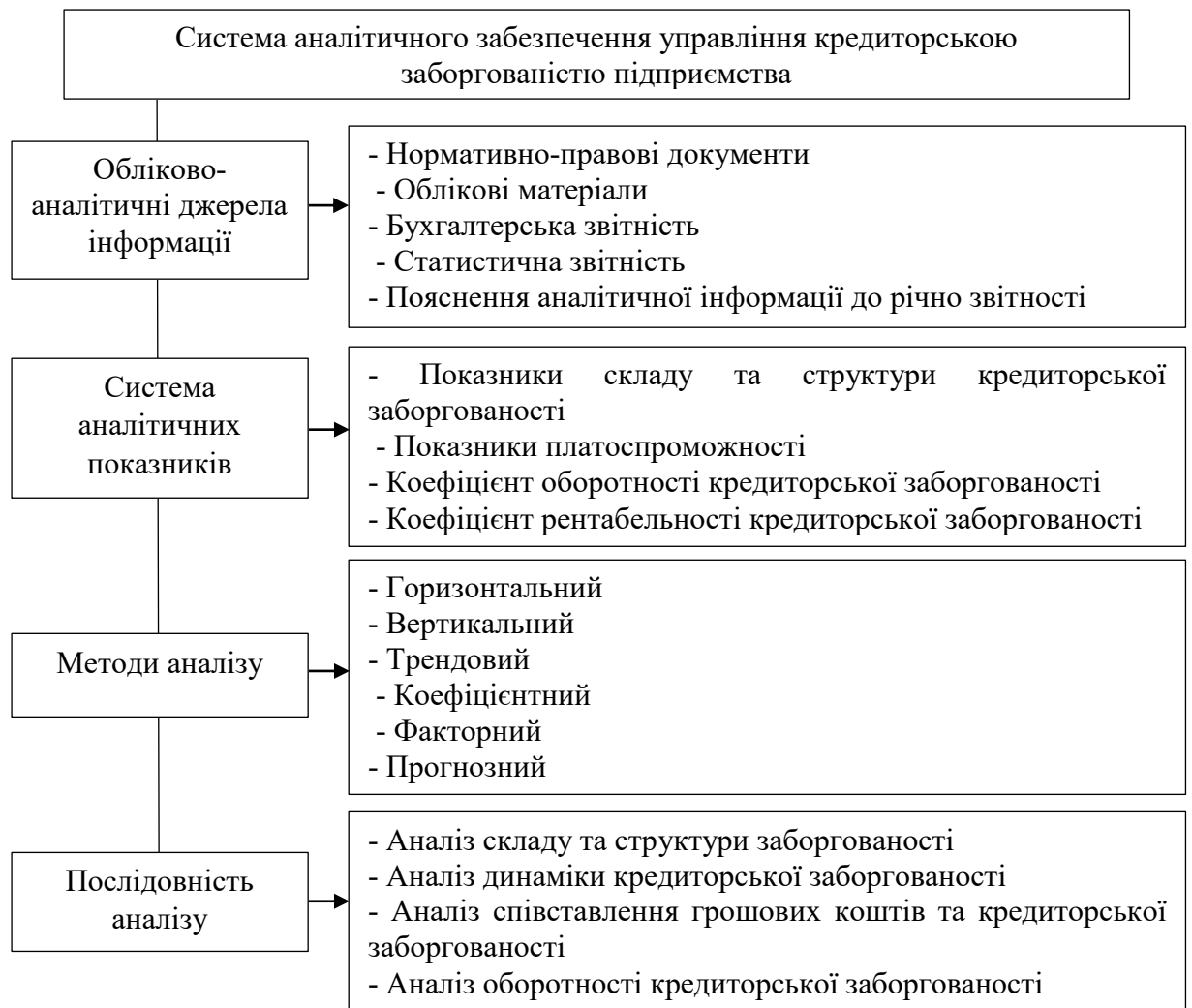

Рис. 1.6. Система аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства

Джерело: [30, с. 113]

2. Аналіз динаміки кредиторської заборгованості (розрахунок і оцінка темпів росту / приросту в цілому по кредиторській заборгованості та по окремим її видам). У підприємства, яке працює нормально, темпи росту кредиторської заборгованості близькі до темпів росту дебіторської заборгованості.

3. Аналіз структури кредиторської заборгованості (визначення частки кожного виду заборгованості в її загальному обсязі). Необхідно оцінити, як змінилася ця структура наприкінці звітного періоду порівняно з початком періоду.

4. Аналіз стану (якості) кредиторської заборгованості. Даний аналіз має два аспекти:

а) Визначення частки простроченої кредиторської заборгованості в її загальному обсязі, а також заборгованості з терміном понад 3 місяці;

б) Аналіз кредиторської заборгованості за термінами її виникнення. Для цього виокремлюють кредиторську заборгованість за відповідними термінами (до 1 місяця, від 1 до 3 місяців, від 3 до 6 місяців, від 6 до 12 місяців, понад 12 місяців) та визначають і оцінюють частку кожної групи в загальному обсязі кредиторської заборгованості.

5. Аналіз оборотності кредиторської заборгованості (визначення періоду погашення кредиторської заборгованості в днях).

6. Аналіз кредиторської заборгованості за допомогою розрахунку коефіцієнту поточної заборгованості (відношення дебіторської заборгованості до кредиторської заборгованості) [30, с. 114].

Складові компоненти методики аналізу кредиторської заборгованості підприємства систематизовано та представлено на рис. 1.7.

Управління кредиторською заборгованістю на основі її аналізу може допомогти підприємству оптимізувати величину кредиторської заборгованості, тобто сформулювати такий її розмір, що:

- дозволить залучити необхідні короткострокові запозичені кошти на безплатній основі для фінансування окремих елементів оборотних активів (в тому числі дебіторської заборгованості);

- сприятиме росту фінансових результатів діяльності підприємства;

- забезпечить отримання необхідного прибутку від продажу;

- забезпечить збереження допустимого рівня ризику несплати платежів підприємства по своїм зобов'язанням;

- забезпечить достатньо високу швидкість оборотності коштів в розрахунках.

Управління кредиторською заборгованістю підприємства, як основного джерела фінансування бізнесу, та обліково-аналітичне забезпечення

ефективності такого управління, набуває особливого значення для всіх підприємств на сучасному етапі трансформації вітчизняної економіки.

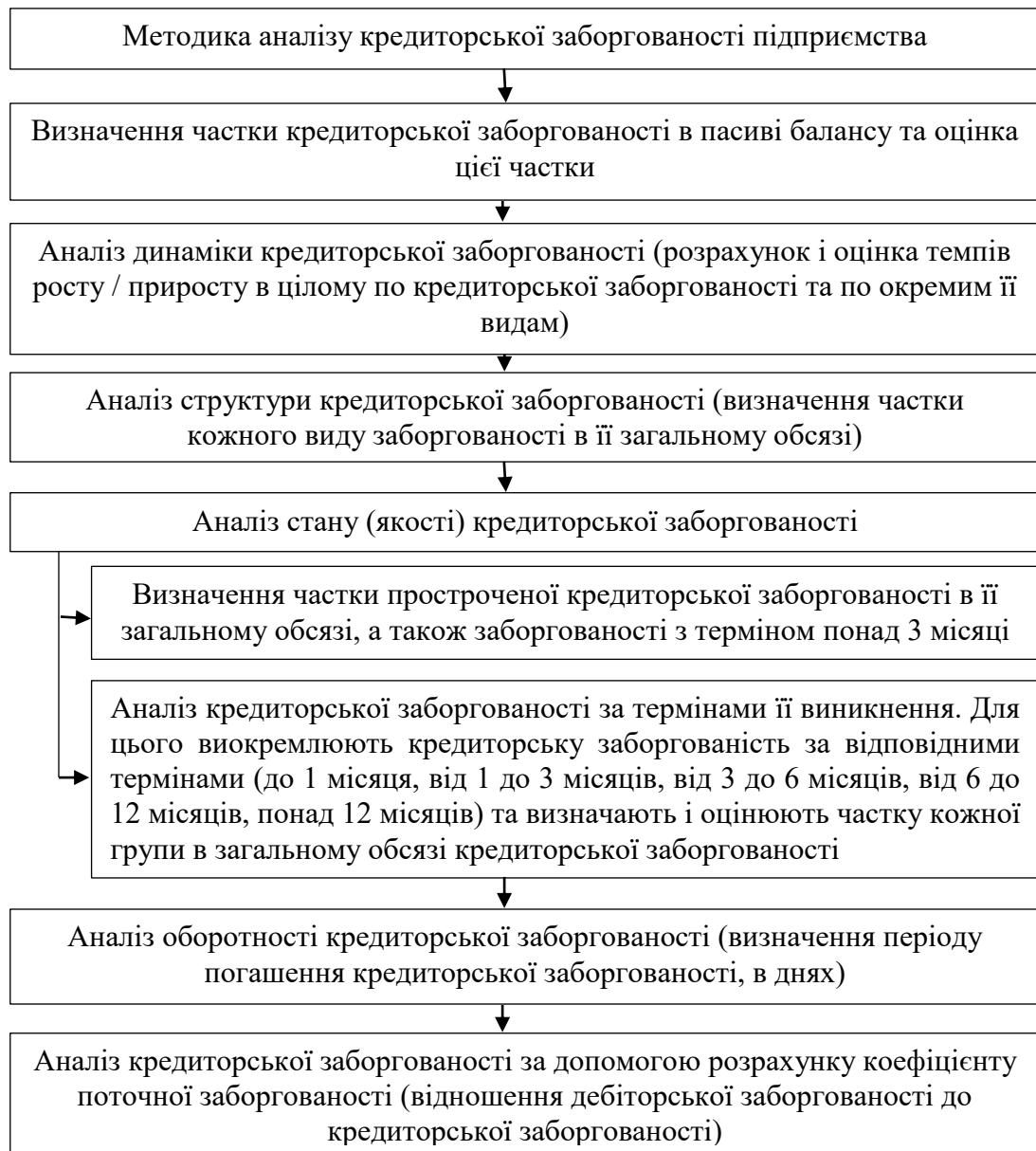

Рис. 1.7. Методика аналізу кредиторської заборгованості підприємства

Джерело: [30, с. 115]

Ефективне управління кредиторською заборгованістю підприємства – це запорука його забезпеченості оборотними засобами, достатніми для безперервної та нормальної діяльності.

Для ефективного управління кредиторською заборгованістю на підприємстві було б доцільним створити спеціалізований відділ кредитного

контролю, а також розробити спеціальну фінансову політику в плані використання позикових фінансових ресурсів. У зв'язку з цим, великого значення набуває отримання повної, достовірної та своєчасної обліково-аналітичної інформації, яка дозволить оцінити об'єктивну величину і ефективність використання позикових коштів, та забезпечить ефективність управлінських рішень щодо кредиторської заборгованості підприємства.

В процесі формування основних напрямків підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю підприємства необхідне враховувати фактор обмеженості обліково-аналітичного забезпечення, варіативність методик та процедур аналізу заборгованості підприємства.

Розуміння суті та ролі обліково-аналітичної інформації в управлінні підприємством дозволяє розробити таку систему обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства, яка дозволить оцінити ефективність управління кредиторською заборгованістю, знайти напрямки її оптимізації, винайти принципово нову інформаційну концепцію для реалізації стратегії розвитку підприємства. Одним із найважливіших складових компонентів системи обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства є правильно обрана методика аналізу кредиторської заборгованості.

Раціонально організована система обліково-аналітичної підтримки управління кредиторською заборгованістю на підприємстві дозволить: забезпечити своєчасне і правильне документування операцій за розрахунками; забезпечити контроль за розрахунками з бюджетом, державними позабюджетними фондами та персоналом тощо; підвищити ефективність використання позикових фінансових ресурсів для досягнення мети діяльності суб'єкта господарювання.

Методичні засади оцінки ефективності управління кредиторською заборгованістю включають використання фінансових показників, аналіз структури та динаміки заборгованості, оцінку грошових потоків, платоспроможності та витрат на обслуговування заборгованості. Практичні

методи, такі як порівняльний аналіз, трендовий аналіз та бенчмаркінг, допомагають підприємству оцінити свої успіхи та виявити можливості для покращення управління кредиторською заборгованістю.

1.4. Нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління кредиторською заборгованістю підприємства

Управління кредиторською заборгованістю підприємства потребує чіткого нормативно-правового та інформаційного забезпечення. Це забезпечує дотримання законодавчих вимог, ефективне планування, моніторинг та контроль зобов'язань.

Дослідження вітчизняної нормативної бази дало змогу виявити, що в Україні відсутній окремий регламент для регулювання суто кредиторської заборгованості, але використовується близьке за змістом поняття зобов'язань. Так, у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [40] та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [36] зобов'язання розглядається як заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Поняття зобов'язань розглядається також і в Цивільному кодексі України [52]: у ст. 509 зазначено що зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Визначення поняття «кредиторська заборгованість» та «зобов'язання»
різними джерелами

Джерело	Визначення
Цивільний Кодекс України	Визначає загальні правила щодо договорів, зобов'язань, способів їх виконання та правових наслідків невиконання. Зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від вчинення певної дії (негативне зобов'язання), а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку.
Господарський кодекс України	Регулює відносини між суб'єктами господарювання, включаючи правила укладання та виконання господарських договорів, відповідальність за порушення зобов'язань
Податковий кодекс України	Встановлює порядок обліку, звітності та сплати податків, що впливає на облік та управління податковою заборгованістю
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Визначає основи ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, включаючи облік зобов'язань. Зобов'язання - заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.
Закон України «Про банки і банківську діяльність»	Регулює відносини між підприємствами та банківськими установами щодо кредитних зобов'язань
МСБО №37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи»	Зобов'язання - існуюче зобов'язання суб'єкта господарювання, яке виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, призведе до вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди
НП(С)БО №11 «Зобов'язання»	Заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди. Непередбачене зобов'язання - це: 1) зобов'язання, що може виникнути внаслідок минулих подій та існування якого буде підтверджено лише тоді, коли відбудеться або не відбудеться одна чи більше невизначених майбутніх подій, над якими підприємство не має повного контролю; або 2) теперішнє зобов'язання, що виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки малоімовірно, що для врегулювання зобов'язання потрібно буде використати ресурси, які втілюють у собі економічні вигоди, або оскільки суму зобов'язання не можна достовірно визначити.

Джерело: сформовано автором на основі [14; 32; 35; 36; 38; 40; 52]

Кредиторська заборгованість виникає в процесі здійснення фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства. Поняття «кредиторська

заборгованість» в економічній літературі досить часто ототожнюється з поняттям «зобов'язання». В економічній літературі відсутній єдиний підхід до визначення категорії «кредиторська заборгованість». У нормативно-правових актах також є деякі відмінності щодо трактування цього поняття. Тому, на наш погляд, дане питання розглядається у двох напрямках: згідно з вимогами нормативно-правової бази та за науковим підходом.

Таким чином, можна бачити, що дана дефініція має різне тлумачення з правової та облікової точок зору: якщо в цивільному праві наголос робиться на суб'єктах

Серед поточних зобов'язань в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 11 виокремлено такі їх види, як-от: короткотермінові кредити банків, поточна заборгованість за довготерміновими зобов'язаннями, короткотермінові векселі видані, кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, поточні зобов'язання за розрахунками (з одержаних авансів, з бюджетом, з позабюджетних платежів, зі страхування, з оплати праці, з учасниками, із внутрішніх розрахунків) та інші поточні зобов'язання [35].

Формування відносин з постачальниками і підрядниками регулюється Господарським кодексом України [14], Податковим кодексом України [38] та Цивільним кодексом України [52].

В процесі здійснення господарської діяльності суб'єкти господарювання регулюють майнові господарські та інші відносини між собою завдяки застосуванню двох основних нормативно-правових документів – договору та господарського договору.

Категорії договір і господарський договір співвідносяться як загальне і особливе. Вони мають майновий характер.

Цивільний кодекс України визначає, що договір – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [52]. Отже, договір є правовою формою (засобом) узгодження волі двох чи декількох сторін, спрямованої на досягнення певного правового результату.

Господарським договором є майнова угода між двома або більше суб'єктами господарювання, змістом якої є зобов'язання майнового характеру у сфері господарської діяльності: при виготовленні та реалізації продукції, виконанні робіт, наданні послуг тощо.

Господарський договір – це зафіксовані в спеціальному правовому документі на підставі угоди зобов'язання учасників господарських відносин (сторін), спрямовані на обслуговування (забезпечення) їх господарської діяльності [14].

При укладанні господарських договорів сторони можуть визначати зміст договору на основі [14, ст. 179]:

- вільного волевиявлення, коли сторони мають право погоджувати на свій розсуд будь-які умови договору, що не суперечать законодавству;
- приблизного зразка договору, рекомендованого органом управління суб'єктам господарювання для використання при укладенні ними договорів, коли сторони мають право за взаємною згодою змінювати окремі умови, передбачені примірним договором, або доповнювати його зміст;
- типового договору, затвердженого Кабінетом Міністрів України, чи у випадках, передбачених законом, іншим органом державної влади, коли сторони не можуть відступати від змісту типового договору, але мають право конкретизувати його умови;
- договору приєднання, запропонованого однією стороною для інших можливих суб'єктів, коли ці суб'єкти у разі вступу в договір не мають права наполягати на зміні його змісту.

Зміст господарського договору становлять умови договору, визначені угодою його сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань, як погоджені сторонами, так і ті, що приймаються ними як обов'язкові умови договору відповідно до законодавства.

Укладання договору складається з певних стадій – пропозиції укласти договір (оферти) і прийняття цієї пропозиції (акцепту) [14, ст. 180].

Відповідно сторона, яка зробила пропозицію, називається оферентом, а

сторона, яка прийняла цю пропозицію, - акцептантом.

Господарський договір вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо усіх його істотних умов. Істотними є умови, визнані такими за законом чи необхідні для договорів даного виду, а також умови, щодо яких на вимогу однієї із сторін повинна бути досягнута згода [14, ст. 180].

Істотні умови – це умови, при відсутності яких договір не може вважатися укладеним.

При укладанні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити предмет, ціну та строк дії договору [вказати конкретну статтю].

Умови про предмет у господарському договорі повинні визначити найменування (номенклатуру, асортимент) та кількість продукції (робіт, послуг), а також вимоги до їх якості [14, с. 180].

Ціна у господарському договорі визначається за згодою сторін, у договорі може бути передбачено доплати до встановленої ціни за продукцію (роботи, послуги) вищої якості або виконання робіт у скорочені строки порівняно з нормативними [14, ст. 189-191].

У разі визнання погодженої сторонами в договорі ціни такою, що порушує вимоги антимонопольно-конкурентного законодавства, антимонопольний орган має право вимагати від сторін зміни умови договору щодо ціни [14, с. 189].

Строком дії господарського договору є час, впродовж якого існують господарські зобов'язання сторін, що виникли на основі цього договору. На зобов'язання, що виникли у сторін до укладення ними господарського договору, не поширюються умови укладеного договору, якщо договором не передбачено інше. Закінчення строку дії господарського договору не звільняє сторони від відповідальності за його порушення, що мало місце під час дії договору [14, ст. 188].

Відомі два основні способи укладення господарських договорів [14, с. 185]:

- неконкурентний (загальний);
- конкурентний.

Господарський договір за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами та скріпленого печатками. Допускається укладання господарських договорів у спрощений спосіб, тобто шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами тощо, а також шляхом підтвердження прийняття до виконання замовлень, якщо законом не встановлено спеціальні вимоги до форми та порядку укладання даного виду договорів [14, с. 185].

При застосуванні конкурсу договір укладається з тим із виконавців, який запропонував найкращий (найефективніший) спосіб виконання.

За певних обставин у суб'єктів господарювання може виникнути необхідність зміни та розірвання господарських договорів, такі дії в односторонньому порядку не допускаються.

Сторона договору, яка вважає за необхідне змінити або розірвати договір, повинна надіслати пропозиції про це другій стороні за договором. Сторона договору, яка одержала пропозицію про зміну чи розірвання договору, у двадцятиденний строк після одержання пропозиції повідомляє другу сторону про результати її розгляду [14, с. 188].

У разі, якщо сторони не досягли згоди щодо зміни (розірвання) договору або у разі неодержання відповіді у встановлений строк з урахуванням часу поштового обігу, зацікавлена сторона має право передати спір на вирішення суду [14, с. 188].

Якщо судовим рішенням договір змінено або розірвано, договір вважається зміненим або розірваним з дня набрання чинності даним рішенням, якщо іншого строку набрання чинності не встановлено за рішенням [14, с. 188].

Порядок проходження документації, пов'язаної з укладанням договорів

на підприємстві, повинен бути встановлений наказом або положенням, в залежності від кількості договорів.

Господарськими санкціями визнаються заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні або правові наслідки.

У сфері господарювання застосовуються такі види господарських санкцій [14, ч.2, с. 217]:

- відшкодування збитків;
- штрафні;
- оперативно-господарські;
- адміністративно-господарські.

Підставою господарсько-правової відповідальності учасника господарських відносин є вчинене ним правопорушення у сфері господарювання. Учасник господарських відносин відповідає за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання чи порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо не доведе, що ним вжито усіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення [14, ст. 216].

Учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено.

Під збитками розуміються витрати, понесені потерпілою стороною, втрата або пошкодження її майна, а також не одержані нею доходи, які вона одержала б у разі належного виконання зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною.

Цивільним Кодексом України передбачено наступні визначення понять [52, ст. 549]:

Штрафні санкції – це господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний

сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

Неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання.

Кредитор – це особа, яка уповноважена вимагати від свого контрагента (боржника) виконання певної дії (ряду дій).

Боржник – це особа, яка зобов'язана вчинити на користь кредитора певну дію (ряд дій) або утримуватися від вчинення певної дії (ряду дій).

Штрафом є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання.

Пенею є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання.

Штраф може, по суті, встановлюватися за будь-яке порушення зобов'язання, в той час як пеня – на випадок прострочення виконання зобов'язань, тобто вона покликана забезпечити лише своєчасне виконання обов'язків боржника. Пеня є тривалою неустойкою, яка стягується за кожний наступний період (наприклад, за кожний день) прострочення невиконаного в строк (певний термін) зобов'язання. Штраф та пеня обчислюються лише у відсотках.

У разі якщо порушено господарське зобов'язання, в якому хоча б одна сторона є суб'єктом господарювання, що належить до державного сектора економіки, або порушення пов'язане з виконанням державного контракту, або виконання зобов'язання фінансується за рахунок Державного бюджету України чи за рахунок державного кредиту, штрафні санкції застосовуються, якщо інше не передбачено законом чи договором, у таких розмірах [14, ст. 231]:

1) за порушення умов зобов'язання щодо якості (комплектності) товарів (робіт, послуг) стягується штраф у розмірі двадцяти відсотків вартості неякісних (некомплектних) товарів (робіт, послуг);

2) за порушення строків виконання зобов'язання стягується пеня у розмірі 0,1 відсотка вартості товарів (робіт, послуг), з яких допущено прострочення виконання за кожний день прострочення, а за прострочення понад тридцять днів додатково стягується штраф у розмірі семи відсотків вказаної вартості.

У разі, якщо розмір штрафних санкцій законом не визначено, санкції застосовуються в розмірі, передбаченому договором [14, ст. 231].

За порушення господарських зобов'язань до суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин можуть застосовуватися оперативно-господарські санкції - заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку.

Оперативно-господарські санкції застосовуються незалежно від вини суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання та можуть застосовуватися одночасно з відшкодуванням збитків та стягненням штрафних санкцій.

За порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків.

Підприємства самостійно обирають форми розрахунків з постачальниками та підрядниками і зазначають їх в укладених угодах.

Отже, нормативно-правове та інформаційне забезпечення відносин у сфері управління кредиторською заборгованістю підприємства є критично важливими для забезпечення дотримання законодавчих вимог, точного обліку та ефективного управління зобов'язаннями.

Інформаційне забезпечення відносин у сфері управління кредиторською заборгованістю підприємства наведене на рис. 1.8.

Рис. 1.8. Інформаційне забезпечення відносин у сфері управління кредиторською заборгованістю підприємства

Джерело: сформовано автором на основі

Отже, нормативно-правові акти встановлюють правила та регулюють відносини між суб'єктами господарювання, тоді як інформаційне забезпечення забезпечує точність, прозорість та своєчасність даних, необхідних для прийняття управлінських рішень.

Висновки до розділу 1

В результаті дослідження теоретичних основ управління кредиторською заборгованістю підприємства можна зробити наступні висновки.

1. Проведене дослідження категорії «кредиторська заборгованість» в економічній літературі за нормативними актами, дозволило визначити, що це фінансова угода між двома суб'єктами господарювання, в якій одна сторона тимчасово позичає комерційні кошти для грошового обігу, а інша - зобов'язується повернути борг у вказаний термін. Кредиторська заборгованість є одним із джерел формування засобів для підприємств і тому виступає складовою частиною господарських операцій економічних суб'єктів, з точки зору їх фінансової стабільності. Проте залучення позикових засобів останнім часом спрямоване не на розвиток виробництва, а, навпаки, на погашення своїх зобов'язань перед іншими кредиторами.

2. Одним із джерел залучення активів в оборот підприємства є кредиторська заборгованість. Кредиторська заборгованість є різновидом комерційного кредиту, який виступає важливим фактором стабілізації фінансового стану підприємства. Поточна кредиторська заборгованість складається із заборгованості постачальникам за одержані від них товарно-матеріальні цінності, заборгованості перед бюджетом за податковими платежами, заборгованості з оплати праці і страхування, авансів покупців у рахунок майбутніх відвантажень та ін.

3. Проведений аналіз сучасних підходів до аналізу кредиторської заборгованості дозволив визначити послідовність етапів її проведення: оцінювання величини, структури та динаміки кредиторської заборгованості за видами з використанням прийомів горизонтального і вертикального аналізу; дослідження структури кредиторської заборгованості за строками утворення з метою з'ясування стану платіжної дисципліни; комплексне

оцінювання кредиторської заборгованості за системою відносних показників; порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості.

4. Дослідження вітчизняної нормативної бази дало змогу виявити, що в Україні відсутній окремий регламент для регулювання суто кредиторської заборгованості, але використовується близьке за змістом поняття зобов'язань. Так, у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зобов'язання розглядається як заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Поняття зобов'язань розглядається також і в Цивільному кодексі України: у ст. 509 зазначено що зобов'язанням є правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку. Таким чином, можна бачити, що дана дефініція має різне тлумачення з правової та облікової точок зору: якщо в цивільному праві наголос робиться на суб'єктах розрахунків (боржник і кредитор), то в облікових регламентах цей пріоритет утрачається.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА СТАНУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ТОВ «ВЕРТОКІЙВКА»

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

ТОВ «Вертокиївка» сьогодні – це один із вітчизняних сільгосптоваровиробників, один з лідерів аграрного ринку регіону.

У сільськогосподарському виробництві ТОВ «Вертокиївка» демонструє високі показники обсягів та якості врожаю. Принцип роботи товариства – модернізація та наслідування основних тенденцій світового ринку, системність та послідовність ведення сільського господарства

ТОВ «Вертокиївка» є юридичною особою приватного права, має самостійний баланс, відокремлене майно, розрахункові (поточні) та інші рахунки, печатку круглу, штамп зі своїм повним найменуванням та ідентифікаційним кодом, фірмовий бланк і може займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, яка не суперечить законодавству України та Статуту.

ТОВ «Вертокиївка» було створене на базі колишнього КСП «Вертокиївка» і яке в 2000 році розділили на 2 господарства на власності 471 засновника, в своїй діяльності використовує орендовані земельні паї навколо с. Вертокиївка Житомирського району Житомирської області.

Адреса ТОВ «Вертокиївка»: 12450, Україна, Житомирський р-н, Житомирська обл., село Вертокиївка, вулиця Злагоди, будинок, 5.

Основною метою діяльності товариства є здійснення підприємницької діяльності з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками, а також задоволення суспільних та особистих потреб на основі отриманого прибутку, соціально-економічних інтересів учасників та членів трудового колективу.

Предметом діяльності ТОВ «Вертокиївка» є:

- вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур;
- допоміжна діяльність у рослинництві;
- оптова торгівля зерном, тютюном, насінням та кормами для тварин;
- неспеціалізована оптова торгівля;
- вантажний автомобільний транспорт.

Основні види діяльності за КВЕД-2010, які має право здійснювати ТОВ «Вертокиївка»:

- 01.11 – вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур (основний);
- 01.61 – допоміжна діяльність у рослинництві;
- 46.21 – оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин;
- 46.90 – неспеціалізована оптова торгівля;
- 49.41 – вантажний автомобільний транспорт.

Майно ТОВ «Вертокиївка» складають фонди, основні та обігові кошти, що належать йому, а також інші цінності, вартість яких відображається на самотійному балансі.

ТОВ «Вертокиївка» є власником:

- майна, переданого йому учасниками;
- продукції, виробленої товариством внаслідок господарської діяльності;
- одержаних доходів, а також іншого майна набутого на підставах, не заборонених законом.

Джерелом формування майна ТОВ «Вертокиївка» є:

- грошові та інші матеріальні внески учасників;
- доходи, одержані від реалізації продукції, послуг, інших видів господарської діяльності;
- доходи від цінних паперів;

- кредити банків та інших кредиторів;
- капітальні вкладення і дотації з бюджетів;
- доходи від аукціонів;
- придбання майна іншого підприємства, організації;
- надходження, отримані в процесі приватизації;
- безоплатні або благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств та громадян;
- інші джерела, не заборонені чинним законодавством України.

Майно ТОВ «Вертокиївка» складається з статутного капіталу та інших фондів, створених згідно з рішенням учасників товариства. Після викупу часток капіталу у пайовиків станом на 01.01.2024 року власником ТОВ «Вертокиївка» є одноосібно Горбачевська Наталія Анатоліївна. Статутний капітал становить 2502000 грн.

У ТОВ «Вертокиївка» створюється виконавчий орган (одноособовий) – директор з обмеженнями правочинів на суму, що не перевищує один мільйон гривень 00 копійок, який здійснює поточне керівництво його діяльністю і є підзвітним загальним зборам його учасників.

Директор призначається засновником на три роки з правом продовження повноважень на новий період. З директором укладається трудовий договір (контракт). Він здійснює керівництво поточною діяльністю ТОВ «Вертокиївка» і вирішує всі питання, крім тих, які належать виключно до компетенції зборів учасників.

Директор ТОВ «Вертокиївка»:

- затверджує поточні плани і програми діяльності товариства, а також звіти про їх виконання;
- розглядає загальні питання, пов'язані з господарською діяльністю товариства;
- організовує, координує і керує роботою товариства, без доручення діє від імені товариства, представляє його інтереси в органах державної

влади, інших організаціях, у відносинах з юридичними особами та громадянами, у суді і господарському суді як в Україні так і за кордоном;

- забезпечує виконання поточних та перспективних планів товариства;
- формує адміністрацію товариства;
- здійснює прийом і звільнення працівників товариства;
- затверджує договірні ціни на товари, роботи та послуги;
- затверджує перелік інформації, що складають комерційну таємницю та конфіденційну інформацію товариства;
- відкриває поточні та інші рахунки в національній та іноземній валютах у банках;
- виконує інші дії, пов'язані з поточною діяльністю товариства.

ТОВ «Вертокиївка» здійснює оперативний та бухгалтерський облік результатів своєї діяльності, веде статистичну звітність відповідно до чинного законодавства. Товариство самостійно встановлює форму та систему оплати праці, розмір зарплати, а також інших видів доходів працівників.

Важливо відмітити, що під виробничою структурою ТОВ «Вертокиївка» слід розуміти склад дільниць і відділів, що до неї входять, порядок їх розміщення і форм зв'язків для здійснення технологічного процесу. Підприємство складається з окремих частин – виробничих підрозділів, кожен з яких виконує певні задачі або функції. На даному підприємстві виробничими підрозділами є цехи, які входять до складу основного і допоміжного та обслуговуючого виробництва.

Слід зазначити, що організаційна структура управління ТОВ «Вертокиївка» є лінійно-функціональною, тобто між її елементами існують як горизонтальні, так і вертикальні зв'язки.

Всі організаційні підрозділи підприємства функціонують за принципами збалансованої взаємодії для досягнення єдиного результату діяльності фірми в цілому.

Трудовий колектив ТОВ «Вертокиївка» становлять усі громадяни, які своєю працею беруть участь у його діяльності на основі трудового договору.

Товариство забезпечує підготовку кваліфікованих робітників та спеціалістів, їх економічне і професійне навчання. Інтереси трудового колективу в товаристві представляє рада трудового колективу, яка вирішує питання соціального розвитку товариства, розглядає та затверджує проект колективного договору, визначає і затверджує проект надання працівникам товариства соціальних пільг, вирішує інші питання самоврядування трудового колективу.

ТОВ «Вертокиївка» розташоване у селі Вертокиївка Житомирської області, на відстані до обласного центру – 20 км, районного – 20 км, м. Київ – 162 км, сполучене з ними автомобільними шляхами з твердим покриттям.

Територія населеного пункту має рівнинний рельєф, ґрунти – дерново-підзолисті та чорноземи, клімат помірно-континентальний. Господарство має сприятливі умови для вирощування сільськогосподарських культур районованих у даній кліматичній зоні. Спеціалізація господарства – виробництво продукції тваринництва та рослинництва. Сільськогосподарська продукція, виготовлена господарством реалізується до переробних підприємств області.

В даний час господарство спеціалізується на виробництві продукції зернових, хмелю, молока, м'яса, питома вага продукції рослинництва становить біля 55 %, і продукції тваринництва 45 % (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Характеристика об'єктів господарської діяльності ТОВ «Вертокиївка»
у 2023 році

Види товарів	Одиниця виміру	Обсяги господарювання
Молоко	ц	31006
Хміль	т	281,2
Пшениця	т	5321
Гречка	т	3125
Ячмінь	т	6200
Кукурудза	т	8210

Джерело: сформовано автором за даними підприємства

Всього ТОВ «Вертокиївка» орендує 751 ділянку, налічується 1381 га сільськогосподарських угідь. З них ріллі 818,8 га багаторічних насаджень 30,8 га, сіножаті 4,4 га, пасовище 123,8 га. Впродовж 2023 року в господарстві було заготовлено сінажу житнього – 3041 т, сінажу люцернового – 6334 т, силосу кукурудзяного – 8316 т, кукурудзяної пасти – 6325 т, соломи – 7360 т. З метою раціонального використання кормової бази, в господарстві проводять зоохіманаліз кормів у лабораторії Укрзооветпостач.

Тваринництво ТОВ «Вертокиївка» представлено молочним скотарством. Станом на перше січня 2024 року поголів'я худоби в господарстві 15 склало: 610 голів, в т. ч. дійних корів – 310 голів. Валовий обсяг виробництва молока по фермі – 31006 ц

У ТОВ «Вертокиївка» є такі структурні підрозділи: тваринницька ферма, бухгалтерія, машинно-тракторний парк, польова та будівельна бригади. У складі машинно-тракторного парку – 4 автомобілі, 7 тракторів, 1 комбайн. Загальна чисельність працівників 54 особи. Землі розорені і нараховують 1381 га. Важливу роль у діяльності господарства відіграє вирощування сільськогосподарських культур для реалізації та на корм худобі, площі їх посіву залежать від попиту і пропозиції. Найбільші площі відведені під вирощування кукурудзи на зерно, виготовлення силосу та кукурудзяної пасти; пшениці – на корм худобі та реалізацію; озимого жита – на сінаж, люцерни – на сінаж; сої та квасолі – для реалізації.

Отже, сьогодні ТОВ «Вертокиївка» є одним із провідних сільгоспвиробників і займає лідируючі позиції на аграрному ринку Житомирського регіону. Підприємство демонструє високі показники як за обсягами, так і за якістю врожаю. Основні принципи його роботи включають модернізацію, дотримання актуальних тенденцій ринку та системний підхід до ведення сільського господарства.

2.2. Діагностика фінансово-економічного стану ТОВ «Вертокиївка»

Аналіз фінансового стану підприємства показує стан його фінансових ресурсів, ефективність їх використання і розподілу, за рахунок чого забезпечується розвиток підприємства, який заснований на зростанні капіталу і прибутку при збереженні кредитоспроможності та платоспроможності при допустимому рівні ризику, а також збережені рівноваги пасивів і активів при змінах у внутрішньому та зовнішньому середовищі, що буде гарантуватиме стабільну інвестиційну привабливість.

Розрахунок основних фінансово-економічних показників діяльності ТОВ «Вертокиївка» (табл. 2.2) проводиться на основі даних річної фінансової звітності, яка наведена у додатках (А-В).

Таблиця 2.2

Основні економічні показники діяльності ТОВ «Вертокиївка»

у 2021-2023 роках

Показник	Роки			Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
	2021	2022	2023	+/-	%
1. Чистий дохід, тис. грн.	85 020	58 456	77 378	-7 642	-8,99
2. Валовий прибуток, тис. грн.	34 704	23 998	17 454	-17 250	-49,71
3. Операційний прибуток, тис. грн.	28 590	12 476	12 668	-15 921	-55,69
4. Чистий прибуток, тис. грн.	28 573	12 476	12 493	-16 080	-56,28
5. Середньооблікова чисельність працівників, осіб.	59	51	54	-5	-8,47
6. Середньорічна вартість:					
- необоротних активів, тис. грн.	34 887	33 523	40 905	6 018	17,25
- в т.ч. основних засобів, тис. грн.	24 437	22 565	27 821	3 384	13,85
- оборотних активів, тис. грн.	37 826	43 846	44 561	6 734	17,80
7. Фондовіддача	3,48	2,59	2,78	-0,70	-20,06
8. Фондомісткість	0,29	0,39	0,36	0,07	25,09
9. Фондоозброєність, тис. грн./особу.	414,18	442,45	515,20	101,01	24,39
10. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,25	1,33	1,74	-0,51	-22,74
11. Продуктивність праці, тис. грн./особу.	1441,02	1146,19	1432,92	-8,10	-0,56
12. Рентабельність господарської діяльності, %	33,61	21,34	16,15	-17,46	-51,96

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ТОВ «Вертокиївка»

Як видно з табл. 2.1, у 2023 році в порівнянні з 2022 роком чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) ТОВ «Вертокиївка» збільшився на 32,37% (в абсолютному виразі на 18922 тис. грн.) за рахунок: удосконалення технології вирощування зернових та бобових культур і насіння олійних культур (посіву найкращого насіння провідних світових компаній, виробників насіння), що значно вплинуло на збільшення сільськогосподарського виробництва та покращення його якості; за рахунок впровадження інноваційного сільськогосподарського устаткування (використання новітньої техніки та ґрунтообробних знарядь імпортного виробництва). Але ТОВ «Вертокиївка» ще не повернулося до довоєнних обсягів виробництва та реалізації продукції. Чистий дохід підприємства у 2023 році склав 77 378 тис. грн, що на 7 642 тис. грн (8,99%) менше порівняно з 2021 роком. Це свідчить про загальне зниження доходів, можливо, через погіршення ринкової ситуації або вплив зовнішніх факторів, таких як військовий стан.

У 2023 році можна побачити збільшення собівартості реалізованої продукції рослинництва, в порівнянні з 2021 роком, на 9608 тис. грн. Керівництво ТОВ «Вертокиївка» постійно проводить політику найсуворішої економії енергетичних ресурсів, транспортних витрат, найсуворіший контроль над чисельністю працівників для зниження собівартості продукції, що випускається. Девальвація гривні, подорожчання палива, мінеральних добрив, засобів захисту рослин – все це згодом призвело до підвищення собівартості реалізованої продукції ТОВ «Вертокиївка».

Валовий прибуток знизився на 17 250 тис. грн (49,71%), досягнувши 17 454 тис. грн у 2023 році. Це значне скорочення може бути наслідком збільшення собівартості продукції або зниження продажів. Операційний прибуток зменшився на 55,69%, досягнувши 12 668 тис. грн у 2023 році. Це свідчить про зниження ефективності операційної діяльності.

Чистий прибуток також зазнав суттєвого зниження, впавши на 56,28% (16 080 тис. грн) до 12 493 тис. грн у 2023 році. Це може бути пов'язано з

зростанням витрат та збільшенням фінансових зобов'язань.

Прибуток отримано за рахунок підвищення урожайності зернових культур та соняшнику, зокрема введено новітні технології сервісного обслуговування сільськогосподарської техніки, придбано посівні матеріали високої якості. Виробнича діяльність ТОВ «Вертокиївка» має сезонний характер, адже попит на сільськогосподарську техніку зростає перед початком проведення польових робіт.

Середньорічна вартість необоротних активів зросла на 6 018 тис. грн. (17,25%), досягнувши 40 905 тис. грн у 2023 році. Зокрема, вартість основних засобів збільшилася на 3 384 тис. грн. (13,85%). Це може вказувати на інвестиції у модернізацію або придбання нових основних засобів. Забезпеченість основних підрозділів ТОВ «Вертокиївка» виробничими площами складає 100 %.

Виробничі потужності в цілому задовольняють потреби ТОВ «Вертокиївка», а технологічне обладнання, яке застосовується у виробництві, відповідає науково-технічному рівню. Основні засоби виробництва товариства представлені виробничими приміщеннями (ангари, ферми, допоміжні споруди (комплекс по зберіганню і переробці зерна, гараж, складські приміщення) та рухомим складом (трактори, комбайни, вантажні та легкові автомобілі, спецтехніка).

Фондовіддача знизилася на 20,06% до 2,78, що вказує на менш ефективне використання основних засобів. Фондомісткість зросла на 25,09%, досягнувши 0,36, що означає збільшення інвестицій у основні засоби на одиницю продукції. Фондоозброєність зросла на 24,39%, досягнувши 515,20 тис. грн на одного працівника, що свідчить про збільшення технічного оснащення працівників.

Основним джерелом фінансового забезпечення відтворення основних засобів ТОВ «Вертокиївка» є власні обігові кошти. Протягом аналізованого періоду власні обігові кошти товариства мали додатне значення (достатньо коштів для забезпечення безперебійної діяльності товариства за рахунок

постійних фінансових ресурсів). Оборотні активи також зросли на 6 734 тис. грн. (17,80%), досягнувши 44 561 тис. грн у 2023 році. Це може свідчити про зростання запасів або дебіторської заборгованості. Коефіцієнт оборотності оборотних активів знизився на 22,74% до 1,74, що вказує на уповільнення обігу активів.

Середньооблікова чисельність працівників за 2023 рік у порівнянні з 2021 роком зменшилася на 5 осіб. Продуктивність праці зменшилася на 0,56% до 1432,92 тис. грн. на одного працівника, що свідчить про незначне зниження ефективності праці.

Рентабельність господарської діяльності знизилась на 51,96% до 16,15%, що вказує на суттєве зниження прибутковості підприємства.

Загалом, ТОВ «Вертокиївка» зазнало значного зниження доходів і прибутковості протягом 2021-2023 років, що може бути пов'язано з зовнішніми факторами, такими як військовий стан та погіршення ринкових умов. Незважаючи на зростання вартості активів та фондоозброєності, ефективність використання ресурсів знизилася, що вплинуло на загальну рентабельність підприємства. Для стабілізації ситуації необхідно зосередитися на підвищенні ефективності управління активами та покращенні операційних показників.

Основними проблемами, що впливають на діяльність ТОВ «Вертокиївка» є забезпечення його сировиною для виробництва (особливо імпортного походження), погодні умови, зростання цін на паливо та мінеральні добрива, зміни в законодавстві (товариство є залежним від законодавчих обмежень валютної виручки).

Для проведення більш повного фінансово-економічного аналізу ТОВ «Вертокиївка» необхідно розрахувати показники майнового стану, які дають уявлення про структуру активів товариства (табл. 2.3). Виходячи з даних табл. 2.3 видно, що загальна вартість майна ТОВ «Вертокиївка» зросла з 73914,7 тис. грн. у 2021 році до 90107,9 тис. грн. у 2023 році, що становить приріст на 16 193,2 тис. грн. або 21,91%. Це свідчить про значне збільшення

активів підприємства за аналізований період.

Таблиця 2.3

Характеристика майна ТОВ «Вертокиївка» у 2021-2023 роках

Показники	2021		2022		2023		Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, –	%	П. с.
Необоротні активи, в т.ч.:	34254,5	46,34	32792	40,57	49018,6	54,40	14764,1	43,10	8,06
Нематеріальні активи	2690,0	3,64	2630,3	3,25	2595,4	2,88	-94,6	-3,52	-0,76
Основні засоби	23721,8	32,09	21408,3	26,49	34232,8	37,99	10511	44,31	5,90
Оборотні активи, в т.ч.:	39660,2	53,66	48031,7	59,43	41089,3	45,60	1429,1	3,60	-8,06
Запаси	16710,8	22,61	28222,6	34,92	31461,1	34,91	14750,3	88,27	12,31
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	12768,5	17,27	2492,4	3,08	1769,6	1,96	-10999	-86,14	-15,31
Інша поточна дебіторська заборгованість	4089,5	5,53	3898,7	4,82	1849,7	2,05	-2239,8	-54,77	-3,48
Грошові кошти та їх еквіваленти	1856,8	2,51	10524,8	13,02	1824,7	2,03	-32,1	-1,73	-0,49
Інші оборотні активи	57,1	0,08	85,8	0,11	103,2	0,11	46,1	80,74	0,04
Разом	73914,7	100	80823,7	100	90107,9	100	16193,2	21,91	0,00

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ТОВ «Вертокиївка»

Необоротні активи збільшилися на 14764,1 тис. грн., або на 43,10% і склали 49018,6 тис. грн у 2023 році, що становить 54,40% від загальної вартості активів, порівняно з 46,34% у 2021 році. Це свідчить про зростання частки довгострокових інвестицій у структурі активів ТОВ «Вертокиївка».

Сума нематеріальних активів знизилася на 94,6 тис. грн (3,52%) і склала 2595,4 тис. грн у 2023 році, що становить 2,88% від загальної вартості активів. Це свідчить про незначне зменшення вартості нематеріальних активів ТОВ «Вертокиївка».

Основні засоби зросли на 10511 тис. грн., або на 44,31% і досягли 34232,8 тис. грн у 2023 році, що становить 37,99% від загальної вартості

активів. Це свідчить про значні інвестиції в основні засоби, можливо, для модернізації виробничих потужностей або розширення виробничої бази.

Оборотні активи ТОВ «Вертокиївка» зросли на 1429,1 тис. грн. або на 3,60% до 41089,3 тис. грн у 2023 році, що становить 45,60% від загальної вартості активів, порівняно з 53,66% у 2021 році. Це свідчить про відносне зменшення частки оборотних активів у структурі майна підприємства.

Запаси ТОВ «Вертокиївка» зросли на 14750,3 тис. грн., або на 88,27% і склали 31461,1 тис. грн. у 2023 році, що становить 34,91% від загальної вартості активів. Це свідчить про значне накопичення запасів, що може бути обумовлено підготовкою до збільшення виробництва або зміною стратегії закупівель.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги знизилася до 1769,6 тис. грн у 2023 році на 10999 тис. грн., або на 86,14%, що становить 1,96% від загальної вартості активів. Це значне зменшення вказує на поліпшення політики стягнення заборгованості або зменшення обсягу продажів на умовах відстрочки платежу.

Інша поточна дебіторська заборгованість знизилася до 1849,7 тис. грн., що становить 2,05% від загальної вартості активів у 2023 році, тобто на 2239,8 тис. грн., або на 54,77%,. Це може вказувати на зменшення інших видів дебіторської заборгованості, що сприяє зменшенню фінансових ризиків.

Грошові кошти та їх еквіваленти зменшилися на 32,1 тис. грн. (1,73%) до 1824,7 тис. грн у 2023 році, що становить 2,03% від загальної вартості активів. Незважаючи на незначне зменшення, рівень грошових коштів залишився майже незмінним, що свідчить про стабільність ліквідності підприємства.

Інші оборотні активи зросли на 46,1 тис. грн (80,74%) до 103,2 тис. грн у 2023 році, що становить 0,11% від загальної вартості активів. Це свідчить про незначне збільшення інших видів оборотних активів.

Отже, зростання загальної вартості активів ТОВ «Вертокиївка»

свідчить про розширення матеріально-технічної бази підприємства та збільшення його економічного потенціалу. Збільшення необоротних активів, особливо основних засобів, вказує на інвестиції у виробничі потужності та можливу модернізацію обладнання. Зростання запасів може свідчити про стратегічне накопичення ресурсів для забезпечення безперервного виробничого процесу або підготовку до збільшення виробництва.

Значне зменшення дебіторської заборгованості свідчить про покращення політики стягнення заборгованості або зміни у стратегії продажів, що знижує фінансові ризики для ТОВ «Вертокиївка». Стабільний рівень грошових коштів вказує на підтримання належного рівня ліквідності, що дозволяє підприємству своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання.

Загалом, ТОВ «Вертокиївка» демонструє позитивні тенденції у збільшенні активів та покращенні фінансової стійкості, що створює основу для подальшого розвитку та зміцнення його позицій на ринку.

Далі проаналізуємо джерела формування активів ТОВ «Вертокиївка» у 2021-2023 роках (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Характеристика джерел формування майна ТОВ «Вертокиївка» за балансом у 2021-2023 роках

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. до 2021 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+, –	%	П. с.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Власний капітал, в т.ч.:	57448,1	77,72	67130,5	83,06	73285,5	81,33	15837,4	27,57	3,61
Статутний капітал	2502	3,38	2502	3,10	2502	2,78	0	0,00	- 0,61
Нерозподілений прибуток	54946,1	74,34	64628,5	79,96	70783,5	78,55	15837,4	28,82	4,22
Довгострокові зобов'язання	0	0,00	0	0,00	3335	3,70	3335	100	3,70
Поточні зобов'язання в т.ч.:	16466,6	22,28	13693,2	16,94	13487,4	14,97	-2979,2	-18,09	- 7,31

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1602,8	2,17	1593,8	1,97	3325,2	3,69	1722,4	107,46	1,52
Поточні зобов'язання за розрахунками	753,8	1,02	1605,90	1,99	450,8	0,50	-303	-40,20	-0,52
Інші поточні зобов'язання	7960,00	10,77	5850,2	7,24	874	0,97	-7086	-89,02	-9,80
Разом	73914,7	100	80823,7	100	90107,9	100	16193,2	21,91	0,00

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ТОВ «Вертокиївка»

Власний капітал ТОВ «Вертокиївка» у 2023 році становив 73285,5 тис. грн., що на 15837,4 тис. грн., або на 27,57% більше порівняно з 2021 роком. Частка власного капіталу у загальних джерелах формування майна зросла з 77,72% у 2021 році до 81,33% у 2023 році, що вказує на покращення фінансової стійкості підприємства.

Статутний капітал залишився незмінним протягом аналізованого періоду і становив 2502 тис. грн. Його частка у загальних джерелах формування майна зменшилася з 3,38% у 2021 році до 2,78% у 2023 році, що вказує на відносне зменшення важливості статутного капіталу у структурі власного капіталу ТОВ «Вертокиївка».

Нерозподілений прибуток зріс на 15837,4 тис. грн., або на 28,82% і склав 70 783,5 тис. грн у 2023 році. Частка нерозподіленого прибутку у загальних джерелах формування майна ТОВ «Вертокиївка» збільшилася з 74,34% у 2021 році до 78,55% у 2023 році, що свідчить про накопичення прибутків для подальшого розвитку підприємства.

Довгострокові зобов'язання з'явилися у структурі джерел формування майна у 2023 році і склали 3335 тис. грн., що становить 3,70% від загальної вартості активів. Це може вказувати на залучення довгострокових кредитів

або інших зобов'язань для фінансування інвестиційних проектів ТОВ «Вертокиївка».

Поточні зобов'язання ТОВ «Вертокиївка» зменшилися на 2979,2 тис. грн., або на 18,09% і склали 13487,4 тис. грн. у 2023 році. Їх частка у загальних джерелах формування майна знизилася з 22,28% у 2021 році до 14,97% у 2023 році, що свідчить про зменшення короткострокових фінансових зобов'язань підприємства.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги ТОВ «Вертокиївка» зросла на 1722,4 тис. грн., або на 107,46% і склала 3325,2 тис. грн у 2023 році. Її частка у загальних джерелах формування майна збільшилася з 2,17% у 2021 році до 3,69% у 2023 році, що може свідчити про тимчасові труднощі з оплатою постачальникам.

Поточні зобов'язання за розрахунками ТОВ «Вертокиївка» знизилися на 303 тис. грн., або на 40,20% і склали 450,8 тис. грн. у 2023 році. Їх частка у загальних джерелах формування майна зменшилася з 1,02% у 2021 році до 0,50% у 2023 році, що свідчить про зниження зобов'язань перед бюджетом та іншими контрагентами.

Інші поточні зобов'язання ТОВ «Вертокиївка» значно зменшилися на 7086 тис. грн (89,02%) і склали лише 874 тис. грн у 2023 році. Їх частка у загальних джерелах формування майна зменшилася з 10,77% у 2021 році до 0,97% у 2023 році, що вказує на значне зниження інших короткострокових зобов'язань.

Зростання власного капіталу ТОВ «Вертокиївка», зокрема за рахунок нерозподіленого прибутку, свідчить про посилення фінансової стійкості та можливість самофінансування розвитку підприємства. Поява довгострокових зобов'язань у 2023 році вказує на залучення додаткових ресурсів для фінансування довгострокових інвестиційних проектів, що може сприяти розширенню та модернізації виробничих потужностей. Зменшення поточних зобов'язань свідчить про поліпшення управління короткостроковими

фінансовими зобов'язаннями, що знижує фінансові ризики ТОВ «Вертокиївка».

Зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги може бути ознакою тимчасових труднощів з оплатою постачальникам, що потребує уваги для уникнення можливих фінансових проблем.

Суттєве зменшення інших поточних зобов'язань вказує на ефективне управління короткостроковими фінансовими зобов'язаннями та зниження фінансового навантаження на підприємство.

Загалом, ТОВ «Вертокиївка» демонструє позитивні тенденції у структурі джерел формування майна, що забезпечує фінансову стабільність та створює сприятливі умови для подальшого розвитку.

На наступному етапі проаналізуємо Механізм формування фінансових результатів діяльності ТОВ «Вертокиївка» у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Механізм формування фінансових результатів діяльності ТОВ «Вертокиївка»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. до 2021 р.	
				+, -	%
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	85 020	58 456	77 378	-7 642	-8,99
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	50 316	34 458	59 924	9 608	19,09
Валовий прибуток (збиток)	34 704	23 998	17 454	-17 250	-49,71
Інші операційні доходи	3 080	3 267	13 544	10 464	339,77
Інші операційні витрати	9 194	14 790	18 329	9 135	99,36
Фінансові результати від операційної діяльності	28 590	12 476	12 668	-15 921	-55,69
Фінансові результати до оподаткування	28 573	12 476	12 493	-16 080	-56,28
Чистий прибуток (збиток)	28 573	12 476	12 493	-16 080	-56,28

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ТОВ «Вертокиївка»

Чистий дохід ТОВ «Вертокиївка» зменшився на 8,99% у 2023 році порівняно з 2021 роком, що може бути пов'язано з різними зовнішніми і внутрішніми чинниками, такими як зміни в ринковому попиті, цінах на

продукцію та конкуренції. Зниження чистого доходу вказує на зменшення обсягів реалізації продукції.

Собівартість реалізованої продукції ТОВ «Вертокиївка» зросла на 19,09% у 2023 році, що може свідчити про підвищення витрат на виробництво, матеріали та послуги. Це зростання вплинуло на зниження валового прибутку підприємства.

Валовий прибуток суттєво зменшився на 49,71% у 2023 році, що є наслідком як зменшення чистого доходу, так і зростання собівартості. Це вказує на зниження ефективності основної діяльності підприємства.

Інші операційні доходи значно зросли на 339,77% у 2023 році, що може бути результатом отримання додаткових доходів від інших операційних джерел, таких як оренда, продаж активів або інші непрофільні види діяльності.

Інші операційні витрати збільшилися на 99,36% у 2023 році, що може бути пов'язано з різними витратами, не пов'язаними безпосередньо з виробничою діяльністю, такими як адміністративні витрати, збитки від списання активів тощо.

Фінансові результати до оподаткування та чистий прибуток також зменшилися на 56,28%, що є прямим наслідком змін в операційній діяльності ТОВ «Вертокиївка». Це свідчить про загальне зниження фінансової ефективності підприємства.

Отже, ТОВ «Вертокиївка» у 2021-2023 роках зіткнулося з різноманітними викликами, які вплинули на його фінансові результати. Незважаючи на зростання інших операційних доходів, зниження чистого доходу та зростання собівартості реалізованої продукції суттєво вплинули на зменшення валового прибутку. Зростання інших операційних витрат також негативно вплинуло на фінансові результати від операційної діяльності, що призвело до загального зниження чистого прибутку. Це свідчить про необхідність оптимізації витрат та пошуку нових джерел доходів для покращення фінансової стійкості та ефективності підприємства.

Найважливішим показником фінансового стану ТОВ «ВЕРТОКІЙВКА» є ліквідність, тобто здатність швидко продавати активи та одержувати кошти для погашення поточних зобов'язань. Від того, як швидко і ефективно товариство здійснює ці процеси, залежить ефективність його діяльності в цілому. Динаміка показників оцінки фінансового стану ТОВ «Вертокийівка» у 2021-2023 роках наведена у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Динаміка показників оцінки фінансового стану ТОВ «Вертокийівка»
у 2021-2023 роках

Показники	Роки			Відхилення 2023 р до 2021 р., +,-
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	
1. Коефіцієнт загальної ліквідності	2,41	3,51	3,05	0,64
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,11	0,77	0,14	0,02
3. Чистий оборотний капітал, тис. грн.	23193,6	34338,5	27601,9	4408,30
4. Коефіцієнт автономії	0,78	0,83	0,81	0,04
5. Коефіцієнт фінансової залежності	1,29	1,20	1,23	-0,06
6. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,40	0,51	0,38	-0,03
7. Коефіцієнт оборотності активів	1,17	0,76	0,91	-0,26
8. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,48	0,87	1,06	-0,42
9. Рентабельність господарської діяльності, %	33,61	21,34	16,15	-17,46
10. Рентабельність власного капіталу, %	49,74	18,58	17,05	-32,69
11. Рентабельність продукції, %	68,97	69,64	29,13	-39,84

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ТОВ «Вертокийівка»

Збільшення коефіцієнта загальної ліквідності у 2023 році на 0,64 свідчить про поліпшення здатності ТОВ «Вертокийівка» покривати свої короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів. Це основний показник платоспроможності товариства. Як видно з табл. 2.6, на кінець 2023 року значення коефіцієнта покриття (поточної ліквідності), нормативне значення якого складає більше одиниці, а фактичне значення становить 3,05, свідчить про те, що товариство має достатньо ресурсів, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань. На 1 грн. Короткострокової заборгованості товариства припадає 3,05 грн. оборотних активів.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності дозволяє визначити частку короткострокових зобов'язань, які ТОВ «Вертокиївка» може погасити найближчим часом, не чекаючи оплати дебіторської заборгованості й реалізації інших активів (20-30 % зобов'язань має погашатися за рахунок грошових коштів і короткострокових фінансових вкладень) Коефіцієнт абсолютної ліквідності за аналізований період відповідає нормативному значенню, що свідчить про високий рівень ліквідності товариства. Незначне збільшення коефіцієнта абсолютної ліквідності, незважаючи на різкий стрибок у 2022 році, вказує на те, що підприємство має обмежену кількість грошових коштів та їх еквівалентів для негайного покриття поточних зобов'язань.

Чистий оборотний капітал за 2021-2023 роки був додатною величиною, що вказує на спроможність ТОВ «Вертокиївка» розширювати свою діяльність без додаткового залучення позикових коштів. За аналізований період чистий оборотний капітал ТОВ «Вертокиївка» збільшився на 4408,3 тис. грн. Зростання чистого оборотного капіталу свідчить про підвищення фінансової стійкості підприємства та можливості фінансування своєї діяльності.

Значення коефіцієнта фінансової незалежності вказує на те, яку частину своїх активів товариство здатне профінансувати за рахунок власних фінансових ресурсів. Проаналізувавши дані табл. 2.6, можна побачити, що коефіцієнт фінансової незалежності за весь аналізований період становить 81%, і вказує на те, що ТОВ «Вертокиївка» здатне профінансувати 81% активів за рахунок власного капіталу. Збільшення коефіцієнта автономії на 0,04 вказує на підвищення частки власного капіталу в структурі пасивів, що є позитивним сигналом для інвесторів і кредиторів.

Коефіцієнт фінансової залежності характеризує залежність ТОВ «Вертокиївка» від залучених ресурсів, на кінець 2023 року в кожній 1 грн., вкладеній в активи товариства, 0,23 грн. позикові. Зниження коефіцієнта

фінансової залежності на 0,06 свідчить про зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Маневреність власного капіталу ТОВ «Вертокийівка» є високою, і знаходиться в межах нормативного значення протягом 2021- 2023 років. 38 % власного оборотного капіталу товариства перебуває в обороті, тобто у тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими коштами. Зниження коефіцієнта маневреності власного капіталу на 0,03 може вказувати на зменшення гнучкості використання власного капіталу для фінансування діяльності підприємства.

Зниження коефіцієнта оборотності активів на 0,26 свідчить про зменшення ефективності використання активів для генерування доходів. Зниження коефіцієнта оборотності власного капіталу на 0,42 вказує на зменшення ефективності використання власного капіталу для генерування доходів.

Значне зниження рентабельності господарської діяльності ТОВ «Вертокийівка» свідчить про погіршення ефективності операційної діяльності підприємства. Зниження рентабельності власного капіталу на 32,69 відсоткових пункти вказує на погіршення здатності підприємства генерувати прибуток на вкладений власний капітал. Значне зниження рентабельності продукції свідчить про зменшення прибутковості продажу продукції, що може бути пов'язано зі зростанням собівартості або зниженням цін на продукцію.

За аналізований період з 2021 по 2023 роки ТОВ «Вертокийівка» зіткнулося з кількома важливими фінансовими змінами:

1. Покращення ліквідності: підприємство покращило свою загальну ліквідність, що свідчить про здатність покривати короткострокові зобов'язання, однак зростання абсолютної ліквідності було менш значним, що вказує на нестачу грошових коштів.

2. Покращення фінансової стійкості: збільшення коефіцієнта автономії та зниження коефіцієнта фінансової залежності свідчать про підвищення фінансової незалежності підприємства.

3. Зниження ефективності діяльності: спостерігається значне зниження рентабельності господарської діяльності, власного капіталу та продукції, що вказує на погіршення фінансових результатів підприємства.

4. Погіршення ефективності використання активів: зниження коефіцієнтів оборотності активів та власного капіталу вказує на зменшення ефективності використання ресурсів підприємства для генерування доходів.

Таким чином, ТОВ «Вертокиївка» у період 2021-2023 років покращило свою фінансову стійкість та ліквідність, але зіткнулося з викликами, що вплинули на зниження ефективності та рентабельності діяльності. Це вимагає від підприємства розробки заходів для підвищення операційної ефективності та покращення прибутковості.

Загальний висновок про фінансовий стан та фінансові результати ТОВ «Вертокиївка» за період 2021-2023 років свідчить про комплексну картину, що відображає як певні позитивні зміни, так і виклики, які потребують уваги та коригування.

Позитивні аспекти включають покращення ліквідності та збільшення фінансової незалежності, що свідчить про здатність підприємства погашати свої зобов'язання та уникати негативних наслідків фінансових ризиків. Збільшення оборотного капіталу може вказувати на підвищену фінансову стійкість.

Однак спостерігаються також певні виклики, зокрема, зниження рентабельності діяльності та зростання собівартості реалізованої продукції, що може вказувати на ефективність та конкурентоспроможність підприємства. Крім того, зниження ефективності використання активів та власного капіталу також потребує уваги та подальшого аналізу.

Отже, хоча ТОВ «Вертокиївка» демонструє певні позитивні зміни у своєму фінансовому стані, існують певні питання, які потребують уваги та

подальшого вдосконалення для забезпечення стійкого та прибуткового розвитку в майбутньому.

2.3. Оцінка системи управління кредиторською заборгованістю підприємства

Оцінка системи управління кредиторською заборгованістю підприємства важлива для його фінансової стійкості і здатності вчасно виконувати фінансові зобов'язання перед постачальниками та іншими кредиторами. Оцінка такої системи може включати ряд ключових аспектів:

1. Структура заборгованості: важливо проаналізувати структуру кредиторської заборгованості, зокрема часові рамки платежів, розподіл за різними видами кредиторів (наприклад, короткострокові та довгострокові) та їхню обсягову вагу.

2. Строки платежів: оцінка, наскільки ефективно підприємство керує строками платежів. Заборгованість повинна бути оплачена вчасно, щоб уникнути штрафних відсотків чи втрати довіри постачальників.

3. Ефективність управління оборотними коштами – це важливий аспект, оскільки кредиторська заборгованість часто пов'язана з операціями оборотного капіталу. Підприємство повинно мати ефективні процедури для управління оборотними активами та пасивами, щоб уникнути надмірного фінансування через кредиторську заборгованість.

4. Стратегії співробітництва з постачальниками: важливо мати стратегії співробітництва з постачальниками, які дозволяють підприємству отримувати оптимальні умови поставок та платежів.

5. Управління ризиком заборгованості: аналіз ризиків, пов'язаних з кредиторською заборгованістю, і розробка стратегій для їх управління. Це може включати диверсифікацію постачальників, укладання угод зі страхування ризиків несплати заборгованості тощо.

6. Системи контролю та звітності: підприємство повинно мати ефективні системи контролю та звітності, які дозволяють вчасно виявляти та вирішувати проблеми з кредиторською заборгованістю.

Оцінка цих аспектів допоможе визначити ефективність системи управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Вертокийівка» та розробити стратегії для покращення її результативності.

Послідовність аналізу кредиторської та дебіторської заборгованості однакова. Її вивчають загалом, а також за окремими видами та кредиторами. За даними балансу й аналітичного обліку розрахунків з кредиторами виявляють зміни в обсязі та складі кредиторської заборгованості, реальність і характер боргів, час і причини їх виникнення. Особливу увагу варто приділяти простроченій кредиторській заборгованості.

Аналіз кредиторської заборгованості починають з дослідження її складу та структури за даними Форми 1 «Баланс (Звіт про майновий стан)». Потім розраховують частку кожного виду кредиторської заборгованості в її загальній сумі. Такі показники обчислюють за планом і фактично, а при їх порівнянні визначають відхилення в структурі кредиторської заборгованості, встановлюють причини змін окремих її елементів і розробляють заходи щодо врегулювання заборгованості, особливо тих її складників, які негативно впливають на діяльність підприємства.

Джерелом інформації для здійснення аналізу кредиторської заборгованості слугує пасив балансу підприємства. У процесі аналізу оцінюється структура кредиторської заборгованості (тобто частка окремих статей у загальному розмірі кредиторської заборгованості). Згідно з організаційно-методичною моделлю аналізу кредиторської заборгованості підприємства на першому етапі визначають склад та структуру кредиторської

заборгованості, здійснюють аналіз відхилень та тенденцій в змінах статей кредиторської заборгованості за декілька років.

З табл. 2.7 видно, що кредиторська заборгованість в 2023 р. зменшилась на 5543,20 тис. грн., або на 54,38%, в 2022 зменшилась на 123,40 тис. грн., або на 1,2%. Це відбулось за рахунок зменшення заборгованості за розрахунки з бюджетом та інших поточних зобов'язань.

Таблиця 2.7

Аналіз складу, структури та динаміки кредиторської заборгованості ТОВ
«Вертокиївка», тис. грн.

Показники	2021	2022	2023	Відхилення 2022/2021		Відхилення 2023/2022	
				+/-.	%	+/-.	%
Кредиторська заборгованість всього, в тому числі:	10316,60	10193,20	4650,00	-123,40	-1,20	-5543,20	-54,38
1.1. Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1 602,80	2 737,10	3 325,20	1134,30	70,77	588,10	21,49
Питома вага	15,54	26,85	71,51	0,11	х	0,45	х
1.2. Кредиторська заборгованість за розрахунками:	753,8	1605,9	450,8	852,10	113,04	-1 155,10	-71,93
Питома вага	7,31	15,75	9,69	0,08	х	-0,06	х
– з бюджетом,	753,8	1593,8	450,8	840,00	111,44	-1 143,00	-71,72
Питома вага	7,31	15,64	9,69	0,08	х	-0,06	х
– зі страхування		0,6		0,60	100	-0,60	-100,00
– з оплати праці		11,5		11,50	100	-11,50	-100,00
1.3. Інші поточні зобов'язання	7 960,00	5 850,20	874,00	-2 109,80	-26,51	-4 976,20	-85,06
Питома вага	77,16	57,39	18,80	-0,20	х	-0,39	х

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ТОВ «Вертокиївка»

Щоб проаналізувати динаміку кредиторської заборгованості ТОВ «Вертокиївка», розглянемо основні показники та їх відхилення від попереднього періоду. Кредиторська заборгованість всього у 2021 році вона складала 10316,60 тис. грн., у 2022 році зменшилася до 10193,20 тис. грн.

(відхилення -123,40 тис. грн., або -1,20%). У 2023 році знизилася до 4650,00 тис. грн. (відхилення -5543,20 тис. грн., або -54,38%).

Це відбулося за рахунок наступних змін. Питома вага кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги: зростала протягом періоду: від 15,54% в 2021 році до 71,51% в 2023 році. У 2023 році показник зріс на 588,10 тис. грн., або 21,49% порівняно з 2022 роком. Питома вага кредиторської заборгованості за розрахунками зменшилася з 7,31% в 2021 році до 9,69% в 2023 році. Кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом відобразила значний зріст у 2023 році на 840,00 тис. грн., або 111,44% порівняно з 2022 роком. Питома вага інших поточних зобов'язань також зменшилася з 77,16% в 2021 році до 18,80% в 2023 році. Кредиторська заборгованість за інші поточні зобов'язання значно зменшилася у 2023 році на 4 976,20 тис. грн., або 85,06% порівняно з 2022 роком.

Отже, загальна кредиторська заборгованість ТОВ «Вертокиївка» має тенденцію до зниження протягом розглянутого періоду, з особливо виразним спадом у 2023 році. Це може свідчити про оптимізацію процесів управління кредиторською заборгованістю та вплив ефективного керування оборотним капіталом.

Значне зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги та за розрахунками з бюджетом у 2023 році вимагає уваги для з'ясування причин цього збільшення та можливих наслідків для фінансової стійкості підприємства.

Структуру кредиторської заборгованості ТОВ «Вертокиївка» наведено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Структура кредиторської заборгованості ТОВ «Вертокиївка»
у 2021-2023 рр., %

Показник	На кінець року			Відхилення р. +/-	
	2021	2022	2023	2022 р. до 2021 р.	2023 р. до 2022 р.
Короткострокові кредити банків	37,35	25,56	65,52	-11,79	39,96

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	9,73	19,99	24,65	10,26	4,67
Кредиторська заборгованість за розрахунками	4,58	11,73	3,34	7,15	-8,39
Інші поточні зобов'язання	48,34	42,72	6,48	-5,62	-36,24
Всього	100,0	100,0	100,0	x	x

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ТОВ «Вертокиївка»

Дані таблиці 2.8 свідчать про те, що склад та структура кредиторської заборгованості за останні 3 роки мають яскраво виражені тенденції до змін.

Відповідно до поданих даних про структуру кредиторської заборгованості ТОВ «Вертокиївка» за 2021-2023 роки, можна зробити наступні спостереження:

- Показник короткострокових кредитів банків відображає частку короткострокових кредитів, які використовує підприємство. Значна зміна від 2021 до 2022 року (+39,96%) та ще більший ріст до 2023 року (+65,52%) свідчить про збільшення залежності від короткострокового фінансування банків.

- Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги показує частку заборгованості, пов'язаної з покупкою товарів, послуг та виконання робіт. Відсутність значних змін у 2022 році (+10,26%) та невелике зростання до 2023 року (+4,67%) вказують на стабільність цього виду заборгованості.

- Кредиторська заборгованість за іншими поточними зобов'язаннями відображає частку заборгованості, яка не включає товари, роботи чи послуги. Значне зменшення цього показника від 2021 до 2023 року (-36,24%) свідчить про значне скорочення зобов'язань підприємства в цьому сегменті.

Загалом, аналіз структури кредиторської заборгованості ТОВ «Вертокиївка» показує, що підприємство значно збільшило короткострокове фінансування через кредити банків, в той час як інші поточні зобов'язання були суттєво зменшені. Тим не менш, кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги залишалася стабільною.

Наступний етап аналізу кредиторської заборгованості полягає у порівнянні її суми на початок та кінець звітного періоду. Особливу увагу на цьому етапі приділяють виявленню наявності простроченої кредиторської

заборгованості, існування якої спричиняє відповідні фінансові санкції до підприємства.

Насамперед, потрібно обстежити достовірність інформації стосовно видів та строків кредиторської заборгованості. Для цього використовують пряме підтвердження контрагентів (акти звірки), вивчають контракти і договори, проводять особисті бесіди з працівниками, які володіють інформацією щодо боргів і зобов'язань підприємства.

Під час здійснення аналізу слід оцінити умови заборгованості, звернути увагу на строки, обмеження використання ресурсів, можливості залучення додаткових джерел фінансування. Зазвичай, основною причиною змін структури кредиторської заборгованості є взаємні неплатежі. Це доводить порівняльний аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості.

Аналіз кредиторської заборгованості варто проводити за даними бухгалтерської звітності підприємств, а також за даними аналітичного обліку розрахунків із кредиторами. Його потрібно здійснювати в певній послідовності та починати з оцінювання обсягу і динаміки кредиторської заборгованості загалом і за видами. Зазначимо, що визначити кількісний вплив зміни кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємства достатньо складно. Зростання кредиторської заборгованості не можна однозначно оцінювати негативно як збільшення боргів із боку підприємства перед кредиторами, погашення яких спричиняє відтік ресурсів, погіршення фінансового стану підприємства.

Наголосимо, що кредиторська заборгованість – це альтернатива короткотермінового фінансування діяльності підприємства, причому досить вигідна, оскільки невивплачена короткотермінова кредиторська заборгованість – це джерело безвідсоткового боргового фінансування. Важливим напрямом аналізу кредиторської заборгованості є вивчення її складу і структури. При цьому найбільший інтерес становить оцінювання динаміки і структури кредиторської заборгованості в загальній сумі та в розрізі кредиторів. Н.Д. Міщенко та А.І Міщук вважають, що цей етап

аналізу потрібно доповнити оцінкою структури термінової і простроченої кредиторської заборгованості із застосуванням динамічних рядів [7].

Кількісний та якісний стан кредиторської заборгованості на підприємстві характеризують такі показники.

1. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (O_K) за період визначають за формулою

$$K_o = ЧД / K_{3c} \quad (2.1)$$

де ЧД – сума чистого доходу;

K_C – середня кредиторська заборгованість.

2. Період погашення кредиторської заборгованості (P_K) можна виразити виразом виду

$$P_K = 360 \text{ днів} / K_o, \quad (2.2)$$

3. Коефіцієнт завантаження (K_3) визначається за формулою

$$K_3 = K_{3c} / ЧД \quad (2.3)$$

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості характеризує залучені кошти, які підлягають поверненню і свідчить про розширення або зменшення комерційного кредиту, надаваного підприємству. Його зростання означає збільшення швидкості оплати заборгованості підприємством, зниження – зростання покупок у кредит.

Показники оборотності кредиторської заборгованості ТОВ «Вертокийівка», розраховані за формулою (2.1), наведено в табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ТОВ «Вертокийівка»
за 2021–2023 рр.

Рік	Чистий дохід від реалізації, тис. грн	Кредиторська заборгованість на початок року, тис. грн	Кредиторська заборгованість на кінець року, тис. грн	Середня кредиторська заборгованість, тис. грн	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості
2021	85 020,00	22 706,60	1 602,80	12154,7	6,99
2022	58 455,80	1 602,80	2 737,10	2169,95	26,94
2023	77 377,70	2 737,10	3 325,20	3031,15	25,53

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності

Таблиця 2.9 показує, що коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості досліджуваного підприємства постійно змінюється. Це свідчить про збільшення обсягів розрахунків у кредит, що, в свою чергу, може сигналізувати про зниження ефективності управління підприємством.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості вказує на ефективність управління зобов'язаннями перед кредиторами. Він обчислюється як співвідношення між чистим доходом від реалізації і середньою кредиторською заборгованістю протягом року. Проаналізуємо коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості для ТОВ «Вертокиївка» за період 2021-2023 років та вплив на нього різних факторів:

- Коефіцієнт оборотності у 2021 році склав 6,99. У цьому році коефіцієнт оборотності був досить високим, що може свідчити про те, що компанія ефективно керувала своєю кредиторською заборгованістю.
- Коефіцієнт оборотності значно збільшився в 2022 році і подальше зменшення в 2023 році, що вказує на те, що ТОВ «Вертокиївка» стала ефективніше використовувати свою кредиторську заборгованість, але все ж не на тому рівні, що був у 2021 році. Коефіцієнт оборотності у 2022 та 2023 роках склав 26,94 та 25,53 відповідно.

Вплив на коефіцієнт оборотності ТОВ «Вертокиївка» може бути наступним:

- Зміни у політиці платежів, якщо компанія змінила свою політику платежів і почала більше відстрочувати платежі, це може призвести до збільшення кредиторської заборгованості та зростання коефіцієнта оборотності.
- Зміни у виробництві та продажах, якщо обсяг реалізації збільшується або зменшується, це може вплинути на кредиторську заборгованість і, відповідно, на коефіцієнт оборотності.
- Ефективне управління запасами: зменшення кредиторської заборгованості може бути також пов'язане з ефективним управлінням

запасами, що дозволяє підприємству оптимізувати час оплати постачальникам.

Отже, на зміни в коефіцієнті оборотності кредиторської заборгованості ТОВ «Вертокийівка» могли вплинути різні фактори, включаючи політику платежів, обсяг реалізації та ефективне управління запасами.

Оберненим до коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості є коефіцієнт завантаження, який показує частку кредиторської заборгованості, що припадає на кожну грошову одиницю реалізованої продукції. За результатами наших розрахунків за формулою (2.3) на досліджуваному підприємстві цей показник знизився від 0,14 до 0,04 (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Коефіцієнт завантаження кредиторської заборгованості
ТОВ «Вертокийівка» за 2021–2023 рр.

Рік	Чистий дохід від реалізації, тис. грн	Середня кредиторська заборгованість, тис. грн.	Коефіцієнт завантаження кредиторської заборгованості
2021	85 020,00	12154,7	0.14
2022	58 455,80	2169,95	0.04
2023	77 377,70	3031,15	0.04

Джерело: розраховано автором за даними підприємства.

Спостерігаємо стаке зростання коефіцієнта завантаження. Це свідчить про постійне збільшення обсягу залучених коштів по відношенню до вартості реалізованої продукції.

За формулою (2.2) розрахуємо період погашення кредиторської заборгованості досліджуваного підприємства (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Розрахунок періоду погашення кредиторської
заборгованості ТОВ «Вертокийівка» за 2021–2023 рр.

Показник	Роки			Відхилення 2023 р. 2021 р.	
	2021	2022	2023	+/-	%
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	6,99	26,94	25,53	18,53	в 2,7 р.б.

Період погашення кредиторської заборгованості	51.47	13.36	14.10	-37.36	-72.60
---	-------	-------	-------	--------	--------

Джерело: розраховано автором за даними підприємства.

Аналіз періоду погашення кредиторської заборгованості ТОВ «Вертокийівка» за 2021-2023 роки свідчить про значні зміни в управлінні зобов'язаннями компанії.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує, як часто підприємство погашає свої зобов'язання перед кредиторами протягом року. Протягом аналізованого періоду коефіцієнт суттєво зріс. У 2021 році цей показник становив 6,99 разів, у 2022 році він збільшився до 26,94 разів, у 2023 році дещо знизився до 25,53 разів, але все ще залишається на високому рівні порівняно з 2021 роком. Збільшення коефіцієнта в 2,7 рази (18,53 разів) вказує на покращення платіжної дисципліни та більш ефективне управління кредиторською заборгованістю.

Період погашення кредиторської заборгованості визначає, скільки днів в середньому потрібно підприємству для повного погашення своїх зобов'язань. Цей показник демонструє зменшення часу, необхідного для погашення боргів. У 2021 році період погашення становив 51,47 днів. У 2022 році він різко скоротився до 13,36 днів. У 2023 році період трохи збільшився до 14,10 днів. Це означає, що у 2023 році підприємству потрібно на 37,36 днів менше для погашення зобов'язань, що становить зменшення на 72,60% порівняно з 2021 роком.

1. Покращення управління зобов'язаннями: значне зростання коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості та скорочення періоду її погашення свідчать про покращення платіжної дисципліни та ефективності фінансового менеджменту підприємства.

2. Зменшення фінансових ризиків: зниження періоду погашення кредиторської заборгованості зменшує фінансові ризики та зміцнює довіру з боку постачальників, що позитивно впливає на загальний фінансовий стан підприємства.

3. Підтримка ліквідності: швидше погашення зобов'язань допомагає підтримувати високу ліквідність і фінансову гнучкість компанії.

Ці позитивні зміни в управлінні кредиторською заборгованістю свідчать про ефективне керування фінансовими потоками ТОВ «Вертокийівка» та його здатність адаптуватися до змінних економічних умов.

Отже, як висновок зазначимо, що система управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Вертокийівка» за період 2021-2023 років демонструє значні успіхи та ефективність у вирішенні фінансових питань компанії. Аналіз показників свідчить про покращення ключових аспектів управління зобов'язаннями, що позитивно впливає на фінансовий стан підприємства.

Основні досягнення системи управління кредиторською заборгованістю:

- Коефіцієнт оборотності збільшився з 6,99 разів у 2021 році до 25,53 разів у 2023 році. Це свідчить про підвищену платіжну дисципліну та швидше обертання зобов'язань.
- Період погашення зменшився з 51,47 днів у 2021 році до 14,10 днів у 2023 році. Це показує, що підприємство стало більш оперативно погашати свої зобов'язання, що знижує ризик фінансових ускладнень.
- Швидше погашення боргів зменшує ризик виникнення простроченої заборгованості та сприяє підвищенню довіри з боку постачальників і кредиторів.
- Поліпшення управління кредиторською заборгованістю сприяє підтримці високої ліквідності та загальної фінансової гнучкості підприємства, що дозволяє швидше реагувати на зміни ринкових умов.

Загалом, система управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Вертокийівка» показує ефективність і здатність адаптуватися до економічних викликів. Підприємство досягло значних успіхів у зменшенні періоду погашення зобов'язань і підвищенні оборотності кредиторської заборгованості. Це свідчить про поліпшення платіжної дисципліни, зменшення фінансових ризиків і підвищення фінансової стійкості компанії.

Ці досягнення сприяють зміцненню позицій ТОВ «Вертокиївка» на ринку, підвищенню довіри з боку партнерів і постачальників та створюють підґрунтя для стійкого розвитку у майбутньому.

2.4. Напрями підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Вертокиївка»

Управління кредиторською заборгованістю є важливим аспектом фінансового менеджменту. Від того наскільки ефективно буде здійснюватися дане управління залежить успіх організації та її існування в подальшому. При грамотному управлінні така заборгованість може стати додатковим, а головне, дешевим джерелом залучення позикових коштів. Тому від того, як вибудовуються відносини з контрагентами, узгоджуються умови укладених договорів, відслідковуються терміни їх оплати, тобто який механізм управління кредиторською заборгованістю, багато в чому залежить ефективність використання отриманих коштів. Оцінивши кредиторську заборгованість в контексті фінансової стійкості суб'єкта господарювання, можна визначити причини її виникнення та оптимальний механізм її ефективного управління.

Серед основних причин є [49]:

- кредиторська заборгованість оцінюється за повною ринковою ціною, тоді як дебіторська - за витратами;
- до суми кредиторської заборгованості включено заборгованість перед бюджетом, державними цільовими фондами та з виплати заробітної плати.

На думку Томчука О.Ф., основні завдання управління кредиторською заборгованістю полягають в прискоренні платежів зі сторони клієнтів підприємства, зниженні «поганих» боргів (тобто таких боргів, виплати по яким сумнівні або вже точно не поступлять), в проведенні ефективної політики продаж, недопущенні необґрунтованого росту кредиторської заборгованості, особливо невикраденої в строк, оскільки це приводить до обкладання штрафами, пені, розірвання договірних відносин, загрози забезпечення безперебійності поставок товарно-матеріальних цінностей і т.д. [49].

Обов'язковою умовою досягнення контрольованості процесу

розрахунків з постачальниками і підрядниками є автоматизація їх обліку, яка сприяє підвищенню його аналітичності та оперативності через вдосконаленню інформаційного обміну й посилення вірогідності інформації [49].

Таким чином, в результаті дослідження заходів щодо підвищення ефективності управління кредиторської заборгованості, запропоновано механізм дієвої системи ефективного управління кредиторської заборгованості (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Механізм дієвої системи ефективного управління кредиторської заборгованості підприємства

Джерело: сформовано автором

Ю. М. Тютюнник [50] зазначає, що важливим джерелом формування капіталу підприємства є позичкові джерела кредитних установ на як на довгостроковій, так і на короткостроковій основі. Довгострокові кредити підприємства залучають для формування необоротних активів, а

короткострокові – на покриття тимчасового дефіциту об’єктів оборотних засобів. У процесі економічного аналізу стану позичкових джерел пасивів здійснюються дослідження наступних показників:

- величини залучених джерел пасивів з кредитних установ за абсолютними і відносними показниками в порівнянні з власним капіталом та іншими джерелами;
- дотримання планових строків погашення кредитів;
- рівня процентної ставки та її зміни;
- цільового використання позичкових коштів;
- заставних ризиків позичальника і третіх осіб, які гарантують повернення позик; – ефективність вкладення пасивів з позичкових джерел в активи підприємства.

Джерелом формування поточних зобов’язань підприємства є комерційний кредит за окремими різновидами (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Характеристика пасивів за джерелами формування поточних зобов’язань підприємства

Джерела поточних зобов’язань	Механізм формування активів підприємства
Заборгованість постачальникам	Поставка активів з відстроченням платежу
Авансові платежі покупців	Одержання активів під поставку об’єктів підприємницької діяльності
Заборгованість найманим працівникам	Формування активів в рахунок заборгованості щодо нарахованого доходу
Заборгованість за розрахунками з бюджетом	Відстрочення стягнення активів за наявні об’єкти оподаткування
Заборгованість щодо платежів до цільових фондів	Відстрочення стягнення активів за здійснені нарахування до соціальних фондів

Джерело: [51]

Фахівці пропонують різні підходи до удосконалення управління кредиторською заборгованістю. Так, О. Б. Волович радить створити таблицю, в якій буде видно заборгованість перед кожним постачальником за договорами, термінами погашення заборгованості за графіком та фактично. Це дасть можливість визначити дотримання термінів постачання

товарно-матеріальних цінностей і своєчасність розрахунків за кожною операцією [7].

Дубровська Є.В. пропонує використовувати методику аналізу поточних зобов'язань, яка полягає у вивченні їх структури, оборотності, ступеня платоспроможності та ліквідності підприємства. Ці показники розраховують на підставі даних фінансової звітності з урахуванням таких чинників як доходи, витрати діяльності, оборотні активи підприємства. Такий аналіз здійснюють з метою встановлення рівня платоспроможності підприємства та запобігання його банкрутству [17].

На думку Кусик Н. Л., Шатковської М. С., облік і аналіз кредиторської заборгованості підприємства доцільно удосконалити шляхом класифікації його боргів за терміном погашення: до трьох місяців; від трьох до шести місяців; понад шість місяців [30].

Наявність дебіторської і кредиторської заборгованості може мати певні переваги та недоліки. У табл. 2.13 представлено головні переваги і недоліки формування дебіторської та кредиторської заборгованостей на підприємстві.

Таблиця 2.13

Переваги та недоліки формування дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємств

Напрямок впливу	Дебіторська заборгованість	Кредиторська заборгованість
Позитивний вплив на діяльність підприємства	стимулювання збільшення об'ємів продажу; встановлення стабільних і тривалих зав'язків з покупцями; формування конкурентоспроможного асортименту товарів; прискорення реалізації запасів і відповідне зниження витрат по їх утриманню та ін.	додаткове фінансування оборотних коштів і нарощування економічного потенціалу; здобуття додаткового прибутку; зниження витрат на залучення капіталу; зниження ризику втрат від інфляції та ін.
Негативний вплив на діяльність підприємства	вилучення коштів із обороту; виникнення витрат на управління дебіторською заборгованістю; виникнення ризику неповернення і втрат від інфляції, і зниження прибутку та ін.	підвищення розміру зобов'язань; виникнення втрат від недоотримання знижок на продукцію, товари, послуги, що купуються; виникнення ризику втрати платоспроможності і фінансової стійкості та ін.

Джерело: [42, с. 51]

Прискорення обігу дебіторської заборгованості й уповільнення кредиторської поліпшує фінансовий стан підприємства, оскільки за швидкого обігу дебіторської заборгованості та повільного - кредиторської остання покриває дебіторську заборгованість і при цьому є джерелом фінансування інших елементів оборотних активів [42].

Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю передбачає:

- 1) обґрунтування можливості виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості;
- 2) визначення політики надання кредиту та інкасації для різних груп покупців (постачальниками) і видів продукції;
- 3) аналіз і ранжування покупців (постачальників) залежно від обсягів закупівлі, історії кредитних відносин і запропонованих умов оплати;
- 4) контроль розрахунків із дебіторами (кредиторами) за відстрочену або прострочену заборгованість та вивчення причин недотримання договірної дисципліни;
- 5) своєчасне визначення прийомів прискорення обігу оборотних активів і зменшення безнадійних боргів;
- 6) забезпечення умов продажів, що гарантують надходження грошових коштів;
- 7) прогноз надходжень грошових коштів від дебіторів на основі коефіцієнтів інкасації [42].

Ефективність управління дебіторською та кредиторською заборгованостями на підприємстві потребує формування певної моделі менеджменту бізнес-процесів, при цьому слід звернути увагу на фактори, які пов'язані з особливостями господарювання підприємства, його фінансовими можливостями та загальною стратегією розвитку.

Моделювання бізнес-процесів підприємств дозволяє виявляти причинно-наслідкові зв'язки в дисфункціях виробничої діяльності і переходити до моделі стійкого розвитку з ефективним використанням

ресурсних потоків. Моделювання розглядається як технологія, яка виступає методичною основою моделі, що пов'язує сучасний аналітичний процес та економічну дійсність. Моделювання дозволяє визначити стан функціонування об'єкта дослідження (оціночна функція); виявити можливі зміни стану об'єкта (діагностична функція) та передбачити можливі заходи щодо покращення або відновлення стану суб'єкта (пошукова функція) [42].

Управління кредиторською заборгованістю – це складний процес, під час якого може бути прострочення оплати або відхилення від запланованих показників. І щоб таких ситуацій не складалося потрібно дотримуватися наступних порад [7].

1 Вибір кредитної політики підприємства. Перше основне питання, яке постає перед керівництвом фірми це: вести бізнес за рахунок власних або залучених коштів? Другою «дилемою» є кількісне співвідношення власного і позикового капіталу.

2 Аналіз та оцінка поточного стану кредиторської заборгованості. Це передбачає зовнішній та внутрішній аналіз, виявлення можливостей, ризиків та загроз, облік ресурсів та встановлення обмежень у часі щодо досягнення поставлених цілей; визначення середнього розміру фінансів, які перебувають у формі кредиторської заборгованості, та їх частину у пасивах підприємства; поділ та оцінку кредиторської заборгованості за окремими її видами та строками погашення.

3 Розроблення заходів з управління кредиторською заборгованістю. Управління кредиторською заборгованістю зводиться до: класифікації кредиторської заборгованості за видами; ведення реєстру старіння заборгованості; оцінки реальної вартості та обертання кредиторської заборгованості; реструктуризації кредиторської заборгованості.

4 Використання сучасних форм рефінансування кредиторською заборгованістю. До них слід віднести: факторинг; облік векселя; акредитив; інкасо; заставу; аутсорсинг; реструктуризацію заборгованості.

5 Моніторинг та контроль кредиторської заборгованості. Він

передбачає визначення строків повернення суми боргу, а також контроль за виконанням фінансових планів за місяць і квартал у частині погашення кредиторської заборгованості підприємства. Моніторинг термінів оплати кредиторської заборгованості є одним з найважливіших етапів. Це пов'язано не тільки з тим, що в разі прострочень застосовується підвищений відсоток платежів за договором. Якщо перше порушення терміну оплати не впливає на відвантаження товару, то після другого відвантаження може бути припинена. Пропуск терміну платежу впливає і на бонуси, що надаються нам постачальником.

Підприємство повинно ефективно управляти як дебіторською, так і кредиторською заборгованістю, щоб підтримувати здоровий грошовий потік. Якщо дебітори затримують платежі, це може призвести до проблем з оплатою власних зобов'язань перед кредиторами. Високий рівень дебіторської заборгованості може свідчити про те, що компанія не встигає своєчасно отримувати кошти, що може негативно вплинути на її здатність сплачувати власні зобов'язання. Збалансоване управління дебіторською та кредиторською заборгованістю допомагає підтримувати стабільний фінансовий стан компанії. Важливо, щоб суми, які належить отримати, були співмірні з сумами, які потрібно сплатити. Аналіз співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості може дати уявлення про ефективність управління фінансами підприємства. Це також допомагає виявити можливі проблеми з ліквідністю або надмірним кредитуванням клієнтів. Ефективне управління заборгованістю дозволяє зменшити витрати на обслуговування боргу і покращити рентабельність підприємства.

Загалом, взаємозв'язок дебіторської і кредиторської заборгованості важливий для фінансової стійкості та ефективного функціонування підприємства. Раціональне управління цими категоріями сприяє підтримці стабільного грошового потоку і здорового фінансового стану.

Розглянемо захід з вдосконалення управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, як ранжування контрагентів за значенням

кредитних рейтингів, відповідно до таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Значення кредитних рейтингів

Платіжна система		Об'єм поставок	
Прострочення оплати, днів	Рейтинг	Сума реалізації за рік, грн	Рейтинг
0	A	Більше 2 млн.	A
Менше 30	B	Більше 1 млн.	B
Менше 60	C	Більше 500 тис.	C
Менше 90	D	Більше 200 тис.	D
Більше 90	E	Більше 50 тис.	E

Джерело: [2]

1. Ранжування контрагентів за значенням кредитних рейтингів.

В якості двох найбільш важливих характеристик кредитоспроможності покупця виділяють платіжну дисципліну і обсяг продажів (у грошовому вираженні) в попередні періоди.

Дані характеристики контрагентів найбільш повно відображають ділові відносини, які складаються, дозволяють визначити фінансову дисциплінованість партнера, його важливість з точки зору обсягу поставок продукції, значення кредитних рейтингів відображено в таблиці 2.14. Спочатку клієнти ранжуються по платіжній дисципліні. Ті, хто отримав рейтинг «D» або «E» до ранжирування за обсягом продажів не допускаються, договору з ними укладаються на умовах, що розглядаються керівництвом організації індивідуально для кожного контрагента. Для компаній, які отримали рейтинги «A», «B» і «C», рекомендовані наступні умови роботи.

1 Рейтинг «C»: робота з такою компанією тільки за умови наявності застави.

2 Рейтинг «B»: обов'язковий опис в договорах системи штрафів і пені та їх суворе виконання.

3 Рейтинг «A»: надання відстрочки платежу без використання санкцій з боку компанії.

На підставі рейтингу обсягу поставок визначається максимально допустимий обсяг товарного кредиту і ціни на реалізовану продукцію.

У зв'язку з цим, можна зробити висновок, якщо менеджери з продажу будуть ранжувати контрагентів, відмовлятися від неплатоспроможних дебіторів, надавати товарний кредит на суму, яку може покрити дебітор без зусиль і прострочення дані представлені в таблиці 2.15.

Розрахуємо прогноз дебіторської та кредиторської заборгованості на 2024 рік, використовуючи метод лінійної регресії на основі наявних даних.

Розрахунки щодо прогнозування кредиторської заборгованості ТОВ «Вертокийівка»:

$$1. \sum X = 1 + 2 + 3 = 6$$

$$2. \sum Y = 1602.80 + 2737.10 + 3325.20 = 7665.10$$

$$3. \sum XY = 1 \cdot 1602.80 + 2 \cdot 2737.10 + 3 \cdot 3325.20 = 1602.80 + 5474.20 + 9975.60 = 17052.60$$

2.60

$$4. \sum X^2 = 1^2 + 2^2 + 3^2 = 1 + 4 + 9 = 14$$

$$5. \bar{X} = \sum X / n = 6 / 3 = 2$$

$$6. \bar{Y} = \sum Y / n = 7665.10 / 3 = 2555.03$$

Параметри регресії:

$$\beta_1 = \frac{3 \cdot 17052.60 - 6 \cdot 7665.10}{3 \cdot 14 - 6 \cdot 2} = \frac{51157.80 - 45990.60}{36 - 12} = \frac{5167.20}{24} = 215.30$$

$$\beta_0 = \bar{Y} - \beta_1 \cdot \bar{X} = 2555.03 - 215.30 \cdot 2 = 2555.03 - 430.60 = 2124.43$$

Прогноз на 2024 рік ($X = 4$):

$$Y = \beta_0 + \beta_1 \cdot X = 2124.43 + 215.30 \cdot 4 = 2124.43 + 861.20 = 2985.63$$

Отже, прогнозована кредиторська заборгованість на 2024 рік становить 2985.63 тис. грн.

Прогнозування кредиторської заборгованості ТОВ «Вертокийівка» проведено аналогічно.

Отже, у 2024 році прогнозується подальше зростання кредиторської заборгованості до 4277,43, що може вказувати на збільшення обсягів закупівель у кредит або на можливі затримки у виплатах постачальникам.

Таблиця 2.15

Прогноз стану дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ

«Вертокиївка», тис. грн.

	2021	2022	2023	Прогноз на 2024 рік
Дебіторська заборгованість	12 768,50	2 492,40	1 769,60	5322,07
Кредиторська заборгованість	1 602,80	2 737,10	3 325,20	4277,43

Джерело: розраховано автором

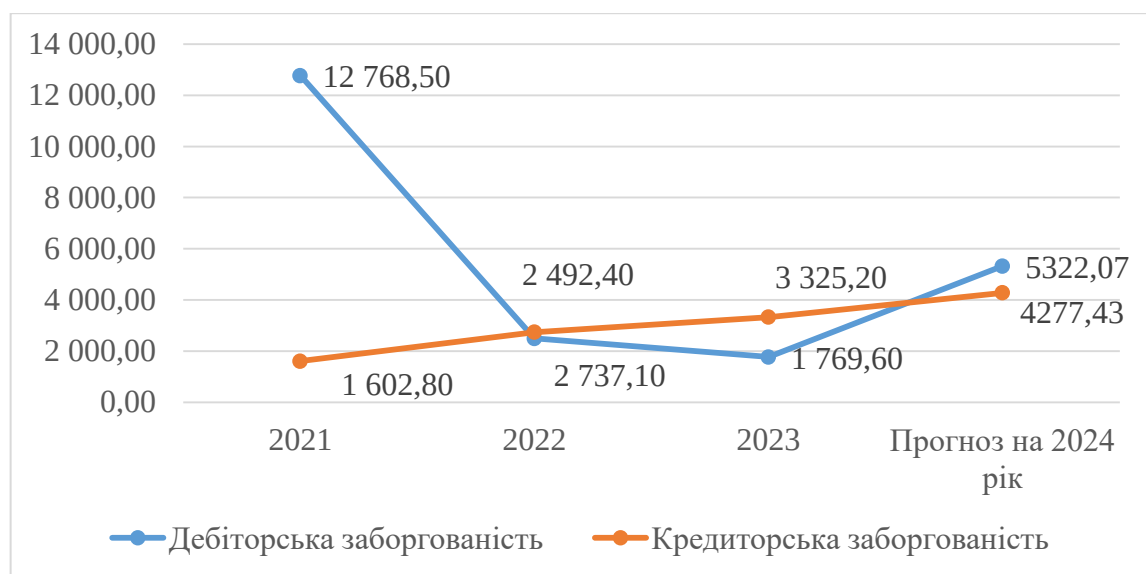

Рис. 2.2. Динаміка дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ

«Вертокиївка»

Джерело: побудовано автором

Прогноз на 2024 рік показує, що обидва види заборгованості – як дебіторська, так і кредиторська – зростають. Це може вказувати на зростання ділової активності підприємства, але також може свідчити про потенційні фінансові ризики, пов'язані з управлінням заборгованістю. Важливо уважно відстежувати ці показники і вживати заходів для забезпечення своєчасного погашення як дебіторської, так і кредиторської заборгованості.

Порівняльна оцінка дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Вертокиївка» (станом на кінець 2023-2024 рік) представлена в таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Дебіторська і кредиторська заборгованість ТОВ «Вертокиївка», тис. грн.

Показники	Заборгованість		Перевищення заборгованості	
	дебіторська	кредиторська	дебіторської	кредиторської
ФАКТ 2023 рік				
Заборгованість за товари, роботи, послуги	1 769,60	3 325,20		1 555,60
Заборгованість за розрахунками з бюджетом і позабюджетних платежів	28,4	450,8		422,40
Інша поточна заборгованість	1 849,70	874	975,70	
Разом	3 647,70	4 650,00	975,70	1 978,00
Прогноз 2024 рік				
Заборгованість за товари, роботи, послуги	5322,07	4277,43	1044,64	

Джерело: розраховано автором

Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги у 2024 році прогнозується значно вищою, ніж у 2023 році (5322,07 тис. грн. проти 1769,60 тис. грн.). Це може свідчити про збільшення обсягу продажів в кредит або про можливі труднощі з поверненням заборгованості.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги у 2024 році прогнозується нижчою, ніж у 2023 році (4277,43 тис. грн. проти 3325,20 тис. грн.). Це може вказувати на покращення в управлінні зобов'язаннями або на зменшення обсягів закупівель в кредит.

Загальне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською заборгованістю у 2024 році прогнозується на рівні 1044,64 тис. грн., що є позитивним показником для фінансової стабільності підприємства, оскільки перевищення дебіторської заборгованості означає, що компанія має більше дебіторської заборгованості, ніж повинна іншим.

Проте, загальне перевищення кредиторської заборгованості у 2023 році становило 1978,00 тис. грн., що вказує на необхідність уважного контролю за управлінням зобов'язаннями, щоб уникнути фінансових труднощів.

Розрахунки з постачальниками матеріально-технічних ресурсів та покупцями послуг займають найбільшу питому вагу у складі дебіторської та кредиторської заборгованостей і є результатом взаємних неплатежів. Слід зазначити, що ТОВ «Вертокийівка» активно використовує стратегію товарних позичок, реалізуючи споживачам свою продукцію з розстрочкою в платежі, а також використовує безпроцентні позикові кошти для придбання матеріально-виробничих ресурсів та здійснення інших розрахунків.

У практиці виробничої діяльності часто трапляються випадки, коли кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську, так відбулося і на ТОВ «Вертокийівка». Порівняння стану дебіторської та кредиторської заборгованості дозволяє зробити такий висновок: на підприємстві переважає сума кредиторської заборгованості, внаслідок цього нижча швидкість її оборення в порівнянні з дебіторською заборгованістю. Оскільки дебіторська заборгованість обертається швидше кредиторської, у підприємства можуть з'являтися вільні кошти.

Дебіторська заборгованість – це елемент оборотних коштів, її зменшення знижує коефіцієнт покриття. Тому необхідно вирішувати не тільки задачу зниження дебіторської заборгованості, але також її збалансованості з кредиторською. При аналізі співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованостями необхідний аналіз умов комерційного кредиту, що надається фірмі постачальниками сировини і матеріалів. Одним із засобів визначення оптимального співвідношення дебіторської та поточної кредиторської заборгованостей є розрахунок коефіцієнта, що дозволяє визначити скільки припадає дебіторської заборгованості на 1 гривню кредиторської, причому оптимальне значення даного коефіцієнта варіюється від 0,9 до 1,0, тобто кредиторська заборгованість повинна лише на 10 % перевищувати дебіторську.

Розрахунок коефіцієнта ведеться за формулою (2.1):

$$\text{КСДК} = R_a / R_p, \quad (2.1)$$

де КСДК – коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості;

R_a – дебіторська заборгованість;

R_p – кредиторська заборгованість.

Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості ТОВ «Вертокиївка» за три роки (2021–2023) та прогноз на 2024 рік представлено у таблиці 2.17.

Таблиця 2.17

Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості

ТОВ «Вертокиївка», тис. грн.

Роки	Загальна сума заборгованості		Рекомендоване значення	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	Відхилення від рекомендованого значення
	дебіторської	кредиторської			
2021	12 768,50	1 602,80	0,9–1,0	7,97	6,97
2022	2 492,40	2 737,10	0,9–1,0	0,91	-0,09
2023	1 769,60	3 325,20	0,9–1,0	0,53	-0,47
Прогноз на 2024	5322,07	4277,43	0,9–1,0	1,24	0,24

Джерело: розраховано автором

У 2021 році співвідношення значно перевищує рекомендоване значення, що свідчить про надмірну дебіторську заборгованість порівняно з кредиторською. Це може вказувати на проблеми з отриманням платежів від клієнтів. Тому ТОВ «Вертокиївка» прийшлося користуватися короткостроковим кредитом у розмірі 6150 тис. грн. для покращення грошового потоку.

У 2022 році співвідношення наближається до рекомендованого значення. Це свідчить про покращення балансу між дебіторською та кредиторською заборгованістю, що є позитивною ознакою.

У 2023 році співвідношення значно нижче рекомендованого значення, що свідчить про надмірну кредиторську заборгованість порівняно з дебіторською. Це може вказувати на збільшення зобов'язань перед постачальниками і можливі проблеми з оплатою за рахунками.

Прогноз на 2024 рік показує співвідношення вище рекомендованого значення, але близько до нього. Це вказує на потенційне покращення в управлінні заборгованістю, але може також означати ризик зростання дебіторської заборгованості.

Загальні висновки до таблиці 2.17 наступні: 2021 рік: надмірна дебіторська заборгованість, потреба в покращенні процесу отримання платежів. 2022 рік: покращення балансу між дебіторською та кредиторською заборгованістю, близько до рекомендованого значення. 2023 рік: надмірна кредиторська заборгованість, необхідність контролю за зобов'язаннями перед постачальниками. Отже, таке співвідношення є нераціональним, оскільки кредиторська заборгованість не повинна перевищувати дебіторську заборгованість більше ніж на 10%. Прогноз на 2024 рік: співвідношення близьке до рекомендованого, але все ще існують ризики, які потребують уважного управління.

Для успішного фінансового управління в майбутньому необхідно продовжувати моніторинг цих показників і вживати заходів для балансування заборгованостей.

Розрахуємо показники дебіторської та кредиторської заборгованостей в прогнозному 2024 році, враховуючи що прогнозований чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) на 2024 рік становить 73818,58 тис. грн.

Таблиця 2.18

Показники дебіторської та кредиторської заборгованостей

ТОВ «Вертокиївка» в прогнозному 2024 році

	Коефіцієнт оборотності (обороту)		Період погашення (днів)	
	2023 рік	Прогноз на 2024 рік	2023 рік	Прогноз на 2024 рік

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	43,73	13,87	8,35	26,32
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	23,27	22,20	15,69	16,44

Джерело: розраховано автором

З розрахунку даних показників оборотності можна зробити висновок, що оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості в прогностному році зменшиться на 29,86 обороту і 1,07 обороту відповідно.

Значне зниження коефіцієнту оборотності з 43,73 у 2023 році до 13,87 у 2024 році вказує на те, що компанія очікує значне уповільнення оборотності дебіторської заборгованості. Це може свідчити про зменшення ефективності управління дебіторською заборгованістю або зміни в умовах оплати для клієнтів.

Збільшення періоду погашення з 8,35 до 26,32 днів означає, що компанія очікує, що клієнти будуть повільніше погашати свої борги. Це може вплинути на ліквідність компанії, оскільки кошти будуть повільніше повертатися в обіг.

Невелике зниження коефіцієнту оборотності з 23,27 до 22,20 вказує на те, що компанія очікує майже стабільний рівень оборотності кредиторської заборгованості. Це може означати, що компанія підтримує стабільні умови оплати своїм постачальникам.

Незначне збільшення періоду погашення з 15,69 до 16,44 днів свідчить про те, що компанія очікує деяке подовження часу погашення своїх зобов'язань перед постачальниками. Це може бути ознакою переговорів про подовження термінів оплати або тимчасових фінансових труднощів.

Отже, ТОВ «Вертокиївка» прогнозує значне зниження ефективності збирання дебіторської заборгованості, що може негативно вплинути на її ліквідність. Оборотність кредиторської заборгованості залишатиметься майже стабільною, що вказує на контрольовані умови оплати постачальникам. Зростання періоду погашення дебіторської заборгованості може створити додаткові фінансові ризики для компанії, оскільки затримка в

надходженні коштів може вплинути на її здатність виконувати свої зобов'язання вчасно.

Таким чином, для успішного управління фінансами компанії варто звернути увагу на оптимізацію процесів збирання дебіторської заборгованості та переговори з постачальниками щодо умов оплати.

ТОВ «Вертокиївка» необхідно посилити контроль за дебіторською заборгованістю для уникнення ризику неплатежів. Слід проводити аналіз і оптимізацію кредиторської заборгованості для забезпечення своєчасного виконання зобов'язань перед постачальниками та іншими кредиторами.

Якщо на якомусь з етапів реалізації проекту дебіторська заборгованість погашається (зменшується), або скорочується її середній термін, то це означає дезінвестування, тобто вивільнення коштів, що має відобразитися на грошовому потоці, а, отже, і підвищити ліквідність підприємства.

Звідси можна зробити висновок, що проведення аналізу фінансової діяльності ТОВ «Вертокиївка» і на основі цього аналізу розробка заходів щодо вдосконалення управління дебіторською та кредиторською заборгованістю приносять ще й додаткові доходи підприємству.

При правильному і розумному управлінні заборгованостями скориставшись вищевикладеними рекомендаціями, підприємство може значно поправити своє фінансове становище. Найголовніше це правильно оцінити і проаналізувати стан заборгованостей і підібрати найбільш сприятливі методи управління ними.

Таким чином, з метою досягнення сталого розвитку підприємства необхідно застосовувати постійний моніторинг, сучасні методи оцінки, а також впровадити чітку організацію управління його кредиторською заборгованістю. Пропонуємо удосконалювати систему управління кредиторською заборгованістю на підприємстві через виокремлення основних понять і процедур системи управління кредиторською заборгованістю. Крім того, необхідно своєчасно виявляти існуючі проблеми формування та контролю кредиторської заборгованості на підприємстві.

Вважаємо ефективним формування моделі управління кредиторською заборгованістю з урахуванням особливостей галузі та підприємства. Також доцільно адаптувати документообіг до обраної інформаційної системи, розподіляти відповідальність за формування кредиторської заборгованості та створення механізму мотивації і стимулювання її зниження.

Висновки до розділу 2

В результаті аналітичної оцінки стану та напрямів удосконалення управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Вертокиївка» можна зробити наступні висновки.

1. ТОВ «Вертокиївка» є одним із провідних сільгоспвиробників і займає лідируючі позиції на аграрному ринку Житомирського регіону. Підприємство демонструє високі показники як за обсягами, так і за якістю врожаю. Основні принципи його роботи включають модернізацію, дотримання актуальних тенденцій ринку та системний підхід до ведення сільського господарства.

2. ТОВ «Вертокиївка» зазнало значного зниження доходів і прибутковості протягом 2021-2023 років, що може бути пов'язано з зовнішніми факторами, такими як військовий стан та погіршення ринкових умов. Незважаючи на зростання вартості активів та фондоозброєності, ефективність використання ресурсів знизилася, що вплинуло на загальну рентабельність підприємства.

ТОВ «Вертокиївка» у 2021-2023 роках зіткнулося з різноманітними викликами, які вплинули на його фінансові результати. Незважаючи на зростання інших операційних доходів, зниження чистого доходу та зростання собівартості реалізованої продукції суттєво вплинули на зменшення валового прибутку. Зростання інших операційних витрат також негативно вплинуло на фінансові результати від операційної діяльності, що призвело до загального зниження чистого прибутку. Це свідчить про необхідність оптимізації витрат

та пошуку нових джерел доходів для покращення фінансової стійкості та ефективності підприємства.

3. Система управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Вертокиївка» за період 2021-2023 років демонструє значні успіхи та ефективність у вирішенні фінансових питань компанії. Аналіз показників свідчить про покращення ключових аспектів управління зобов'язаннями, що позитивно впливає на фінансовий стан підприємства. Коефіцієнт оборотності збільшився з 6,99 разів у 2021 році до 25,53 разів у 2023 році. Це свідчить про підвищену платіжну дисципліну та швидше обертання зобов'язань. Період погашення зменшився з 51,47 днів у 2021 році до 14,10 днів у 2023 році. Це показує, що підприємство стало більш оперативно погашати свої зобов'язання, що знижує ризик фінансових ускладнень. Швидше погашення боргів зменшує ризик виникнення простроченої заборгованості та сприяє підвищенню довіри з боку постачальників і кредиторів.

4. ТОВ «Вертокиївка» прогнозує значне зниження ефективності збирання дебіторської заборгованості, що може негативно вплинути на її ліквідність. Оборотність кредиторської заборгованості залишатиметься майже стабільною, що вказує на контрольовані умови оплати постачальникам. Зростання періоду погашення дебіторської заборгованості може створити додаткові фінансові ризики для компанії, оскільки затримка в надходженні коштів може вплинути на її здатність виконувати свої зобов'язання вчасно.

Поліпшення управління кредиторською заборгованістю сприяє підтримці високої ліквідності та загальної фінансової гнучкості підприємства, що дозволяє швидше реагувати на зміни ринкових умов.

Загальний висновок про подальше управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Вертокиївка» можна сформулювати наступним чином:

1. Підвищення ефективності управління: враховуючи значні зміни в кредиторській заборгованості та коефіцієнті оборотності протягом останніх

років, важливо продовжувати підвищувати ефективність управління зобов'язаннями перед кредиторами.

2. Оптимізація політики платежів: підприємство може провести аналіз і оптимізувати свою політику платежів, щоб забезпечити баланс між забезпеченням достатніх оборотних коштів та зниженням витрат на фінансування кредиторської заборгованості.

3. Ефективне управління запасами: подальше удосконалення системи управління запасами може допомогти знизити середню кредиторську заборгованість, зменшити ризики та оптимізувати фінансові ресурси.

4. Стратегічне співробітництво з постачальниками: розвиток стратегічних партнерств з ключовими постачальниками може сприяти отриманню більш вигідних умов поставок та платежів, що сприятиме покращенню фінансової стійкості підприємства.

5. Стабільність та прогнозування: важливо продовжувати моніторинг та аналіз динаміки кредиторської заборгованості, а також розробляти прогнози для планування майбутніх фінансових зобов'язань та ресурсів.

В цілому, подальше управління кредиторською заборгованістю повинно бути спрямоване на забезпечення фінансової стійкості та оптимізацію фінансових процесів підприємства.

ВИСНОВКИ

Узагальнення теоретичних основ та дослідження особливостей управління кредиторською заборгованістю підприємства надало можливість зробити наступні висновки.

1. Кредиторська заборгованість в економічній літературі трактується як фінансова угода між підприємствами, де одна сторона тимчасово отримує кошти для поточних фінансових операцій, а інша зобов'язується їх повернути у майбутньому. Це одне з джерел формування фінансових ресурсів для підприємств, яке впливає на їх фінансову стійкість. Однак у останній час спостерігається тенденція використання цих коштів не для розвитку, а для погашення зобов'язань перед іншими кредиторами.

2. Кредиторська заборгованість, що включає в себе різні види зобов'язань перед різними сторонами, є важливим джерелом активів для підприємства. Це включає заборгованість перед постачальниками за отримані товари і матеріали, борги перед бюджетом за податками, зобов'язання з оплати праці і страхування, а також передоплата покупців за майбутні поставки товарів та інші подібні обов'язки. Цей різноманітний перелік заборгованостей є важливим фактором для збалансованості фінансового стану підприємства.

3. Проведений аналіз сучасних підходів до аналізу кредиторської заборгованості встановив наступну послідовність етапів її проведення: оцінювання величини, структури та динаміки кредиторської заборгованості за різними видами з використанням прийомів горизонтального та вертикального аналізу; дослідження структури кредиторської заборгованості за різними строками утворення з метою оцінки платіжної дисципліни; комплексне оцінювання кредиторської заборгованості за допомогою системи відносних показників; порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості для зрозуміння загальної фінансової ситуації підприємства.

4. Дослідження вітчизняної нормативної бази показало, що в Україні не

існує окремого законодавчого акту, який регулював би суто кредиторську заборгованість. Проте використовується поняття зобов'язань, що має близький за змістом зміст до кредиторської заборгованості. У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Національних стандартах бухгалтерського обліку (НП(С)БО) №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зобов'язання розглядається як заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і очікується, що її погашення в майбутньому призведе до зменшення ресурсів підприємства, які втілюють у собі економічні вигоди.

5. ТОВ «Вертокиївка» є одним із провідних сільгоспвиробників і займає лідируючі позиції на аграрному ринку Житомирського регіону. Підприємство демонструє високі показники як за обсягами, так і за якістю врожаю. Основні принципи його роботи включають модернізацію, дотримання актуальних тенденцій ринку та системний підхід до ведення сільського господарства.

6. ТОВ «Вертокиївка» зазнало значного зниження доходів і прибутковості протягом 2021-2023 років, що може бути пов'язано з зовнішніми факторами, такими як військовий стан та погіршення ринкових умов. Незважаючи на зростання вартості активів та фондоозброєності, ефективність використання ресурсів знизилася, що вплинуло на загальну рентабельність підприємства. ТОВ «Вертокиївка» у 2021-2023 роках зіткнулося з різноманітними викликами, які вплинули на його фінансові результати. Незважаючи на зростання інших операційних доходів, зниження чистого доходу та зростання собівартості реалізованої продукції суттєво вплинули на зменшення валового прибутку. Зростання інших операційних витрат також негативно вплинуло на фінансові результати від операційної діяльності, що призвело до загального зниження чистого прибутку. Це свідчить про необхідність оптимізації витрат та пошуку нових джерел доходів для покращення фінансової стійкості та ефективності підприємства.

7. Система управління кредиторською заборгованістю ТОВ

«Вертокийівка» за період 2021-2023 років демонструє значні успіхи та ефективність у вирішенні фінансових питань компанії. Аналіз показників свідчить про покращення ключових аспектів управління зобов'язаннями, що позитивно впливає на фінансовий стан підприємства. Коефіцієнт оборотності збільшився з 6,99 разів у 2021 році до 25,53 разів у 2023 році. Це свідчить про підвищену платіжну дисципліну та швидше обертання зобов'язань. Період погашення зменшився з 51,47 днів у 2021 році до 14,10 днів у 2023 році. Це показує, що підприємство стало більш оперативно погашати свої зобов'язання, що знижує ризик фінансових ускладнень. Швидше погашення боргів зменшує ризик виникнення простроченої заборгованості та сприяє підвищенню довіри з боку постачальників і кредиторів.

8. ТОВ «Вертокийівка» прогнозує значне зниження ефективності збирання дебіторської заборгованості, що може негативно вплинути на її ліквідність. Оборотність кредиторської заборгованості залишатиметься майже стабільною, що вказує на контрольовані умови оплати постачальникам. Зростання періоду погашення дебіторської заборгованості може створити додаткові фінансові ризики для компанії, оскільки затримка в надходженні коштів може вплинути на її здатність виконувати свої зобов'язання вчасно.

9. Враховуючи значні зміни в кредиторській заборгованості та коефіцієнті оборотності протягом останніх років, важливо продовжувати підвищувати ефективність управління зобов'язаннями перед кредиторами.

Поліпшення управління кредиторською заборгованістю сприяє підтримці високої ліквідності та загальної фінансової гнучкості підприємства, що дозволяє швидше реагувати на зміни ринкових умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аналітика та прогнозування соціально-економічних процесів і податкових надходжень: монографія / Укладачі: Паянок Т. М., Лаговський В. В., Краєвський В. М. та ін. К.: ЦП «Компринт», 2019. 426 с.
2. Бабенко В. П., Клепікова С. В. Вдосконалення управління кредиторською заборгованістю підприємства, Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Економічні науки: зб. наук. пр. Харків : НТУ «ХПІ», 2020. № 6 (8). С. 38-44.
3. Багрій К. Н. Характеристика сучасних методів аналізу поточних зобов'язань суб'єкта господарювання. Економічний аналіз. 2012. № 11, част. 2.
4. Бержанір І. А., Бержанір А. Л., Ящук Т. А. Економічна сутність зобов'язань і розрахунків підприємства. Приазовський економічний вісник. 2020. Вип. 2(19). С. 240–245.
5. Боденчук Л.Б., Кулікова С.М. Управління та аналіз кредиторської заборгованості в умовах пандемії. Науковий погляд: економіка та управління. 2020. №4. С. 30-35.
6. Булат Г.В., Булка І.В. Вплив кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємств та проблеми її оптимізації. Молодий вчений. 2014. №7(10). С. 56–58.
7. Волович О. Б. Аналітичне забезпечення управління заборгованістю підприємств. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 769. С. 12-18.
8. Гайбура Ю. А. Методичні підходи щодо оцінки і прогнозування прибутковості підприємства. Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка. Економічні науки. Випуск 1 (38) 2023. С. 118-124. DOI: <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2023-1.17>
9. Гайдаржийська О.М., Попович О.В., Кромбет А.Ю. Теоретичні

аспекти обліку розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками. Мукачівський державний університет. 2018. Випуск 18. С. 874–880.

10. Гарасим П.М., Гарасим М.П., Лобод Н.О. Структурна динаміка зобов'язань підприємства як класична обліково-аналітична парадигма. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Вип. 11(41). Ч. 2. 2014. С. 102–110.

11. Гевлич Л. Л., Катранжи Л. І. Особливості підходів до визначення сутності поняття «поточні зобов'язання» та їх класифікації. Фінанси, облік, банки. 2017. № 1 (22). С. 70–78.

12. Гнатенко Є. П. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки. 2015. № 1(4). С.38-42.

13. Гончарук Р.П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів. Серія: Економічні науки. 2015. №. 1(59), Ч. 1.

14. Господарський Кодекс України №436-IV від 16.01.2003 р. із змінами та доповненнями. URL: zakon.rada.gov.ua/go/436-15

15. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : навчальний посібник. Вінниця ВНТУ, 2013, 85 с.

16. Драбаніч А. В. Кредиторська заборгованість: поняття, сутність, відображення в обліку. Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. 2017. Т. 22, Вип. 4. С. 127-131. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2017_22_4_29

17. Дубровська Є.В. Методичний інструментарій щодо управління дебіторською заборгованістю. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. Серія: Економічні науки. 2009. № 3(35). С.299–308.

18. Дячук О.В., Новодворська В.В. Місце кредиторської заборгованості в системі управління підприємством. Економічні науки. Серія: Облік і

фінанси. 2013. Т. 10. № 3. С. 243–251.

19. Желніна Г. О., Рибалко О. М. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. Актуальні соціально-економічні проблеми держави і регіонів. Збірка матеріалів Всеукраїнської науковопрактичної конференції, присвяченої 50-річчю факультету економіки та менеджменту ДонНТУ. Т. 2. Секція 2: Проблеми розвитку фінансів та фінансової науки (13–14 травня 2019 р., м. Покровськ). Покровськ: ДонНТУ, 2019. С. 91–93. URL: <https://cutt.ly/CL28PD>

20. Жердєва Л.І., Гевлич Л.Л. Аналіз кредиторської заборгованості в рамках управління зобов'язаннями. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. Том 1 № 8 (2016). С. 164-169. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/2233>

21. Зеленко С.В. Обліково-аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю за товари, роботи та послуги. Економічні науки. 2014. №11 (41). С.65-71.

22. Іванілова О. С. Економіка підприємства: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 787 с.

23. Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті, затвердженої постановою правління НБУ від 21.01.2004р. №22. URL: zakon.rada.gov.ua/cgiin/laws/main.cgi?nreg=521-89

24. Кириленко О. П. Муніципальні фінанси: навч. посіб. Тернопіль, 2015. 360 с.

25. Коновалова К. Т., Макарова А. С. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 34. С. 181-184. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/34_2018/40.pdf

26. Конон Б. Характеристика сучасних методів аналізу поточних зобов'язань суб'єкта господарювання. Економічний аналіз. 2012. Випуск 11. С.23-26.

27. Корольов В. В. Поняття та склад договірних відносин аграрних

суб'єктів: теоретичний аспект. Юриспруденція: теорія і практика. 2007. № 11. С. 15-21.

28. Коршунов Д. Про гарантії постачальника. Стандартизація. Сертифікація. Якість. 2005. № 3. С. 15-16.

29. Кузьмін О. Є., Волович О. Б. Фактори впливу на заборгованість підприємства та їх класифікація. Бізнес інформ. 2013. № 1. С.200-204.

30. Кусик Н. Л., Шатковська М. С. Управління кредиторською заборгованістю підприємства: обліково-аналітичний аспект. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. Том 18. Вип. 2 (42). С. 105-119. URL: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2019.2\(42\).177077](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2019.2(42).177077)

31. Марчак Н.В., Фокіна О.О. Управління кредиторською заборгованістю як джерелом фінансування підприємств. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2011. № 8. С. 18-23.

32. Міжнародні стандарти фінансової звітності. URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standartizvitnost>

33. Мостовенко Н. А., Коробчук Т. І. Сутність понять «проблемний кредит» та «проблемна кредитна заборгованість» у банківській діяльності. Економічний форум. 2015. №4. С. 388-396. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2015_4_62

34. Мягких І. М. Методичний підхід до аналізу та оцінки дебіторської та кредиторської заборгованості як складових управління фінансової стійкості авіакомпаній України. Міжнародний науково-виробничий журнал: Сталий розвиток економіки. 2013. № 4 (21).

35. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. URL: <https://zakon.help/law/20>.

36. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Мінфіна України від 07.02.2013р. № 73. URL: <http://www.rada.gov.ua>.

37. Овсяк Н.В., Ковбасюк І.С. Ефективні методи управління

кредиторською заборгованістю в умовах воєнного стану. Матеріали XIII Міжнародна науково-практична інтернет конференція «Фінанси, облік та оподаткування: теорія і практика ». К.: НАУ, 2022. С.29-30.

38. Податковий кодекс України: від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

39. Попович О. В. Аналіз поточної кредиторської заборгованості на ПАТ «СПЕЦ-ABIA» за 2014-2016 роки. Молодий вчений. 2018. №3 (55). С.370-373.

40. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999. № 996-XV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

41. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України № 2343 від 14.05.1992 р. станом на 01.04.2016 р. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>

42. Сабліна Н. В., Литовченко О. Ю. Моделювання процесу управління заборгованістю в системі адміністрування фінансової діяльності підприємства. Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки. 2022. Вип. 2 (169). С. 49-56.

43. Савченко А. М., Коротаєва І. Р. Аналіз кредиторської заборгованості на прикладі підприємства ПАТ «Монделіс Україна». Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». №18 (2019). С. 174-180. <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/18-2019/savchenko.pdf>

44. Савченко О. В., Марцінко Д. В. Сутність та оцінка управління дебіторською та кредиторською заборгованостями в межах аналізу фінансового стану підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2017. № 6(1). С. 181-185. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2017_6\(1\)__37](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2017_6(1)__37)

45. Свистун Л. Я. Суб'єкти зобов'язань за законодавством України. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх

справ. 2013. № 1. С. 205–212.

46. Сіренко Н.М. Вдосконалення управління дебіторською і кредиторською заборгованістю підприємства. Агросвіт. 2011. №22. С.44-46.

47. Скибінська З. М., Ковалик М. О. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві (за матеріалами ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч»). Вісник Національного університету водного господарства та інженерії природокористування. 2017. Том 4. №80.

48. Склярчук І. П., Гузей Н. С. Удосконалення обліку та управління кредиторською заборгованістю підприємства в умовах нестабільності. Підприємництво і торгівля. 2022. (33). С. 71-79.

49. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького. 2016. Т. 18, вип. 2. С. 160–164.

50. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. І доп. част. І. Полтава, 2014. 358 с.

51. Хохлов М. П., Корнієнко О. С. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. Економіка та управління підприємствами. 2017. Вип. 10. С. 402-407.

52. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

53. Чорненька О. Б. Аналіз наукових підходів щодо сутності кредиторської заборгованості та її класифікації. Наукові записки [Української академії друкарства]. 2017. № 2. С. 207–214. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2017_2_24

54. Чорненька О.Б. Управління заборгованістю як фактор забезпечення економічної безпеки підприємства. Наукові записки. Економічні науки. 2017. № 1(54). С. 170–178. URL: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/1-54/22.pdf>.

55. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз: навч. посіб. К: КНЕУ, 2010. 536 с.

56. Шарапа О. М. Особливості економічного аналізу кредиторської заборгованості підприємства. Міжнародний науковий журнал. 2016. Вип. 4. С. 91-101.

57. Шатковська М. С. Управління кредиторською заборгованістю на основі її аналізу. Актуальні соціально-економічні та правові проблеми розвитку України та її регіонів: матеріали X Міжнародного круглого столу, 10 травня 2019 р. / відповід. ред. Н.Л. Кусик; ОНУ ім. І. І. Мечникова. Одеса: ОФФССТіК, 2019. С. 177-180.

58. Шелегеда Б. Г. Дебіторська й кредиторська заборгованості на підприємствах житлово-комунального комплексу: сутнісні характеристики та особливості управління. Комунальне господарство міст. Серія : Економічні науки. 2014. Вип. 117. С. 98-101.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/kgm_econ_2014_117_23

59. Шемаєва Л.Г. Управління стратегічною взаємодією підприємств з постачальниками. Регіональна економіка. 2007. № 2. С. 277-278.

60. Югас Е.Ф. Економічна сутність договірних відносин підприємства та форми розрахунків з постачальниками і підрядниками. Економічний вісник університету. 2011. № 17/2. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Yugas.pdf

61. Ямненко Г. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства. Traektoriâ Nauki. International Electronic Scientific Journal. 2017. Vol. 3, No 2. URL: <http://journals.urau.ua/index.php/2413-9009-CL/article/view/94800/90441>. DOI: 10.22178/pos.19-6.

